

30
Ар Славутич

МОДЕРНА
УКРАЇНСЬКА
ПОЕЗІЯ

1950

М О Д Е Р Н А
У К Р А І Н С Ь К А
П О Е З І Я

YAR SLAVUTYCH

MODERN
UKRAINIAN
POETRY

1900—1950

A REVIEW IN ENGLISH FROM PAGE 59

1950

Published by "AMERICA"—The Ukrainian Newspaper

Я Р С Л А В У Т И Ч

МОДЕРНА
УКРАЇНСЬКА
ПОЕЗІЯ

1900—1950

diasporiana.org.ua

1950

ВИДАННЯ „АМЕРИКИ”

ОБКЛАДИНКА МИСТЦЯ С. ГОДИНСЬКОГО

З Друкарні
"AMERICA"—817 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa.

*Прекрасна пластика і контур строгий,
Добірний стиль, залізна колія —
Оце твоя, поезіє, дорога...*

М. З е р о в

ПРЕДТЕЧІ МОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ

Початок 20 століття був переломовим часом української літератури. Коли до цього часу українські поети цікавилися передусім уболіванням над гіркою долею нашого народу і більше не дуже хтіли знати, то на початку 20 ст. справа різко змінилася.

Іван Франко (1856—1916) та **Леся Українка** (1872—1913) були останніми, що по-мистецькому віддали данину народницькій течії в українській поезії. Вони були також першими, що заманіфестували своєю творчістю (зокрема останні десятиліття їхнього життя) різкий зворот до „європеїзації” української поезії. Франкові „Semper tūro” (1906) і пролог до поеми „Мойсей” (1905) та Українчині драматичні поеми („Оргія”, „Одержима”, „На полі крови” та інші) є перші предтечі нашої модерної поезії, якщо не рахувати деяких пізніх поезій Т. Шевченка, нерідко дуже наближених до модерного способу вислову, а також окремих віршів П. Куліша („Молитва”, „Чолом доземний...” та інші), Я. Щоголева, Ю. Федьковича („Пречиста Діво, радуйся, Маріє!”) і навіть О. Маковея („Смерть”, „Метеор”).

Починання І. Франка та Л. Українки, співзвучні часові, мимоволі підхопили **Микола Вороний** (1871—?), **Микола Філянський** (1873—?), **Олександр Олесь** (1878—1944), **Григорій Чупринка** (1879—1921), **Петро Карманський** (нар. 1878 р.), **Агатангел Кримський** (нар. 1871 р.), **Василь Пачовський** (1878—1943), **Б. Лепкий** (1872—1941) та інші. Ще будучи в полоні традиції, вони ставлять собі завдання: порвати з народництвом, як із вузько-регіональним і неглибоким вичвом поетичного мистецтва і водночас наблизити нашу поезію до ширших обріїв, до вищих за наші осягів західно-європейської літератури. Чулі до естетичного сприймання довколишньої дійсності, вони з різними успіхами, інколи гарячково, намагаються замінити в своїх писаннях народницьку естетику на модерну. За цю наполегливу працю деякі історики літератури назвали згаданих псетів „модерністами”. Проте з сьогоднішньої перспективи це по-

требує всебічної ревізії. Ще дуже тяжить над ними народництво, як це можна бачити з такого способу вислову:

I. Краю мій рідний, занедбаний краю,
Де ж те сподіване щастя твоє?
Крається серце од болю, одчаю,
Як тільки долю твою нагадаю —
Горе мое!.. (М. Вороний)

II. Віють вітри, віють буйні,
Деревина гнеться;
Попід хату, попри вікна
Чорний сум снується. (П. Карманський)

III. Сонце на обрії, ранок встає, —
Браття, вставайте,
Сонце стрічайте:
Ранок встає. (О. Олесь)

Та водночас у цих поетів є й інший, свіжий, як на ті часи, спосіб вислову, до якого вони змагали. Це вже не народницька естетика, а майже модерна:

I. Того не вернеш, що минуло,
І поки щастя не заснуло —
На хвилях серця, хвилях дум
Лови його недбалий шум...
Лови у склад нікчемний рай
І утлим серцем пам'ятай,
Що спочиває твій простор —
Небес таємний омофор... (М. Філянський)

II. „Палімпсест”

Коли в монастирях був папірусу брак,
Ченці з рукопису старе письмо змивали,
Щоб написати знов тропар або кондак,
І „палімпсестом” той рукопис називали.
Та диво! час минав — і з творів Іоанна
Виразно виступав знов твір Арістофана.

Коханая! Душа моя — той палімпсест.
Три роки вже тому, твій образ чарівливий
І усміх лагідний, і голос твій, і жест
В душі я записав, — зворушений, щасливий.
І хоч виводив час на ній своє писання, —
Твій образ знов повстав, і з ним мое кохання!
(М. Вороний)

III. Ой, люлі, люлі, химерний смутку!
 Шепоче вільха, гнесь верболіз.
 Квилить задума, шовкові вії
 Срібляться ясним брилянтом сліз.
 (П. Карманський)

IV. Дрижать, біжать живі акорди
 І настрій серцеві новий
 Дає то поклик їхній гордий,
 То жаль минулий життєвий. (Гр. Чупринка)

V. (чудова модерна стилізація веснянки):

А вже красне сонечко	Засиніли проліски
Припекло, припекло,	У ліску, у ліску,
Ясно-щире золото	Скоро буде землянка
Розлило, розлило.	Вся в вінку, вся в вінку.
На вулиці струмені	Ой, сонечку-батечку,
Воркотять, воркотять;	Догоди, догоди,
Журавлі курликають	А ти, земле-матінко,
Та летять, та летять.	Уроди, уроди. (О. Олесь)

З погляду сьогоднішньої перспективи т. зв. поети-модерністи мали шляхетні наміри і ще невисокі осяги поетичного мистецтва, зате вони підготували ґрунт (і за це їм велика шана!) для розквіту пізніших поетів: П. Тичини, М. Рильського, Є. Плужника та інших представників високого поетичного мистецтва.

Українська модерна поезія (в повному розумінні цього слова) почалася щойно з упадком московської та австрійської монархій та з розвоєм визвольних змагань за Українську Державу.

ПОЕЗІЯ — ГОЛОВНА ТЕЧІЯ УКРАЇНСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Проголошення самостійности України (22 січня 1918) поклато міцний фундамент для ренесансу української культури, зокрема літератури. 1918 року появилися „Сонячні клярнети” П. Тичини і „Під осінніми зорями” М. Рильського, від яких, власне, й почалася наша справжня модерна поезія.

Українські модерні поети, заслужено взявши провід у культурному процесі, не випускають його і до сьогодні. Ні мистецька проза, ні критика, як зрештою ні театр, ні музика, ні малярство, що теж змагалися за першість, не змогли своїми осягами перевищити потужного розвитку нашого мистецтва поезії. Ні в якій іншій ділянці не постало стільки шкіл і напрямів, як це сталося в царині поезії. Символізм, неокласика або класицизм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм та інші школи — все це буйно квітло і поли-

шило щедрі плоди. Українська модерна поезія вперше піднялася на рівень західно-європейської. В штучно створеному Советському Союзі українська поезія набагато випередила поезію інших народів. Московські поети вперше поступилися українським. Білорусини, грузини, вірмени, як також західні сусіди (поляки, серби, болгари) з почуттям захвату дивилися на буйний розвиток української культури.

Лесь Курбас у театрі, Микола Куліш у драматургії, Олександр Довженко у фільмі, Григорій Косинка та Юрій Яновський у прозі по-революційному запровадили модерні напрями. Їхні імена золотими літерами вписані в історію українського відродження. Та найяскравішими зорями ренесансу 20 років назавжди залишаться модерні поети П. Тичина, М. Зеров, М. Рильський, П. Филипович, Ю. Клен, Є. Плужник, Т. Осьмачка, М. Бажан, В. Свідзінський і М. Драй-Хмара.

Факт чотирьохлітнього існування Української Держави зробив своє. Московські займанці, окупувавши Україну, не наважилися вчинити раптовий розгром. Вони вичікували, поки окріпнуть, а тим часом відродження українського духу розгорненим маршем пройшло по всіх українських землях. Спосіб виявлення цього духу вже був у своїй основі не народницький, а модерний.

Літературна дискусія (1925—1928) зробила підсумки десятиліттю українського відродження. Заініційована М. Хвильовим при підтримці Миколи Зерова, дискусія вказала шляхи, якими повинна йти українська культура, якщо вона хоче бути самостійною і високорозвиненою. „Геть від Москви!“ — гасло М. Хвильового було оперте передусім на досягнення українського відродження. „До джерел!“ — девіз М. Зерова — скеровував українську духовість на західну й південну Європу, багатуючі скарбниці непроминально-вічних вартостей.

МОСКОВСЬКЕ НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Та вже наприкінці 20 років літературні організації („Ланка“, „Марс“, „Гарт“, „Вапліте“, „Плуг“, „ВУСПП“ неоклясики та інші), в яких творці слова могли „самовизначитися за... художніми ознаками“ (М. О. Скрипник) було розпорошено. Московські більшовики повели розгорнений наступ на все, що було українське. Характеристично, що нищення українського селянства, як основи нації, йшло впарі з нищенням представників української культури.

Ось неповний список розстріляних або засланих московськими більшовиками українських письменників, поетів, науковців та інших мистців.

Розстріляні: Гр. Чупринка, Гр. Косинка, Кость Буревій, Олекса Влизько, Дмитро Фальківський, Микола Хвильовий (покінчив са-

могубством), І. А. Крушельницький, Т. Крушельницький, М. Лебединець, Р. Шевченко та інші. Ще 1919 р. були розстріляні у Києві денікінцями Василь Чумак та інші. Німці-фашисти, що прийшли 1941 р. в Україну, розстріляли або замучили в концтаборах: О. Ольжича, О. Телігу, І. Ірлявського, М. Пронченка, Є. Фоміна та інших.

Заслані в північні табори смерти: Микола Зеров, Павло Филіпович, Євген Плужник (помер 1936 р. на Соловках), Михайло Драй-Хмара, Борис Тенета, Юрій Вухналь, Лесь Курбас, Микола Куліш, Олекса Слісаренко, Клим Поліщук, Валеріян Поліщук, Гео Шкурупій, Йосиф Гермайзе, Микола Вороний, Марко Вороний (син), М. Яворський, Григорій Епик, Мирослав Ірчан, Антін Крушельницький (батько), Василь Мисик, Василь Бобинський, Григорій Коляда, Василь Вражливий, Володимир Ярошенко, Микола Філянський, Яків Савченко, Валеріян Підмогильний, Михайло Семенко, Дмитро Загул, Михайло Йогансен, Михайло Івченко, Олесь Досвітній, А. Панів, Іван Каляник, Володимир Гжицький, А. Антоненко-Давидович, Гнат Хоткевич, С. Єфремов, Михайло Новицький, Гр. Косяченко, Іван Микитенко, Іван Кириленко, Гордій Коцюба, Зінаїда Тулуб, Віталій Чигирин, А. Ніковський, О. Дорошкевич, О. Синявський, С. Пилипенко (розстріляний), Микола Любченко (Кость Котко), Сава Божко, Самійло Щупак, Василь Чечвянський (брат Остапа Вишні, який побував теж на засланні), Антін Дикий, Дмитро Грудина, Максим Лебідь, Пилип Капельгородський, Іван Кулик, Юхим Гедзь, Володимир Коряк та інші. Серед названих було кілька жидів, що брали активну участь в українському літературному процесі.

Можна тільки здогадуватися, яких мук зазнали вони, рубаючи дрова під наглядом міліціонерів, колишніх рецидивістів і злодіїв. Вбого зодягнені, голодні й виснажені, всі вони, напевне, позамерзали в дерев'яних бараках під час лютих сибірсько-соловечьких зим.

Юрій Клен у своїй поемі „Прокляті роки” такими словами пом'янув розстріляних і засланих українських поетів і письменників:

Помолилось за тих, що у розлуці
помруть відірвані від рідних хат;
Помолилось за тих, що у розлуці
вночі гризуть залізні штаби ґрат,
що душать жаль у невимовній муці,
за тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
простри свої долоні милосерді!

Після буяння 20 років наступні 30 роки здаються темною, жахливою плямою української історії. Лише в сорокових роках на

еміграції помітне деяке світання. Та про це буде далі. Тим часом перейдемо до короткого огляду поетичних шкіл і напрямів. Беремо постів лише тих, що мають небуденну вартість і неабияке значення для нашого літературного процесу.

СИМВОЛІСТИ

Першими хронологічно виступили українські символісти, а з них найвидатніший **Павло Тичина** (нар. 1891 р. на Чернигівщині), що почав друкуватися ще напередодні першої світової війни. Властиво, П. Тичина — символіст і романтик водночас. Навіть футуристичні впливи дуже слідні у його творчості.

Надзвичайно обдарований і глибоко інтелектуальний поет. Зобразив пробудження українського народу, його революцію новими фарбами, досі нечуваними, свіжими тонами найрізноманітніших звуків.

Гаї шумлять —
Я слухаю.
Хмарки біжать —
Милуюся.
Милуюся — дивуюся,
Чого душі мойй
так весело.
Гей, дзвін гуде —
Іздалеку.
Думки пряде —
Над нивами.
Над нивами — приливами.
Купаючи мене,
мов ластівку.

Я йду, іду —
Зворушений.
Когось все жду —
Співаючи.
Співаючи — кохаючи
Під тихий шепіт трав
голублячий.
Щось мріє гаї —
Над річкою.
Ген неба край —
Як золото.
Мов золото-поколото,
Горить — тремтить ріка,
як музика.

Українська природа — поетова стихія. Вливаючись у поетове я то потоками весняного сонця, то чорними хмарами з градовими дощами, вона (природа) постає на папері інакшою, перепущеною через символістичну призму поетового бачення і відчуття. Твори П. Тичини — найоригінальніші в українській поезії. Їх не можна раціонально тлумачити, їх можна лише слухати й насолоджуватися ними, як симфонією:

Арфами, арфами —
золотими, голосними обізвалися гаї
Самодзвонними:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Думами, думами —
наче море кораблями переповнилась блакить
Ніжнотонними:

Буде бій
Вогневий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

Стану я, гляну я —
Скрізь поточки, як дзвіночки, жайворон як золотий
З переливами:

Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

Любая, милая, —
Чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай
Там за нивами:

Ой одкрий
Колос вій!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

„...дивний мрійник з очима дитини й розумом філософа” — так блискуче схарактеризував поета С. Єфремов.

„Скорбна мати” — одна з найкращих перлин нашої поезії. Взявши біблійну тему, П. Тичина достосував її до українського ґрунту так „правдиво-гарно і геніяльно просто” (С. Єфремов), що твір набув безсмертної песоніфікації нашої батьківщини:

Возрадуйся, Маріє!
Шукаємо Ісуса.
Скажи, як нам простіше
Пройти до Емауса?
Звела Марія руки,
Безкровні, як лілеї:
Не до Юдеї шлях ваш,
Вертайте й з Галілеї.
Ідіте на Україну,
Заходьте в кожную хату —
Ачей вам там покажуть
Хоч тіль Його розп'яту.

Павло Тичина

А. Ніковський висловлює здогад, що „Скорбна мати” „написана під враженням Крутянської Голготи”.

„Двісті розп'ятий” поет пречудово оспівав „сторозтерзаний Київ” з Андрієм Первозванним, а в „Думі про трьох вітрів” зобразив трагедію України та її синів.

П. Тичина свідомо дуже мало вживав традиційної строфіки, а творив свою власну, неповторну, часто користуючись верлібром (вільним віршем). Ось як поет зображує революцію:

Вітер.

Не вітер — буря!

Трощить, ламає, з землею вириває...

За чорними хмарами

(З блиском! ударами!)

За чорними хмарами мільйон мільйонів мускулястих рук...

Котить. У землю врізає

(Чи то місто, дорога, чи луг)

У землю плуг...

Першим оспівавши народний здвиг і боротьбу за Українську Державу, П. Тичина виявився не сильного характеру людиною і перший же пішов на співпрацю з ненависним ворогом — московським більшевизмом.

Після неповторних „Сонячних клярнетів” (1918) вже на „Плузі” (1920) поетів зріст припинився. „Замість сонетів і октав” (1920) і „Золотий гомін” (1921) — останні книги, гідні цього поета „світського масштабу” (С. Єфремов). Потім наступили чорні роки цілковитого занепаду: „Живем комуною” (1921), „Вітер з України” (1924), „Чернигів” (1931), „Партія веде” (1934), „Сталь і ніжність” (1941) та інші збірки. Останнє видання вибраного: „Вибрані твори в 3 томах” (1946—47).

Виконуючи замовлення большевиків, колись великий поет поблазнівському відбуває поденщину і пише з мистецького погляду речі зовсім несусвітні, зате приємні большевикам:

Я одержав нагороду,

Слава Сталіну й народу.

Одним словом, від сонячного клярнета „пофарбована дудка зосталась” (Є. Маланюк).

Дмитро Загул (нар. на Буковині 1890—?) — відомий поет, в творчості якого сутий символізм відбився найповніше.

„Символісти — не приймали дійсності, заперечували її. У цьому запереченні... був своєрідний протест, може й не усвідомлений, проти викривлених потворних форм соціального ладу” (Я. Савченко).

Початок літературної діяльності Д. Загула (1907) припав на час

жорстокої реакції московського царату на Україні. Тому то поет і шукав потойбічних світів, вифантазованої країни щастя, щоб у ній, „країні мрій”, де „нема ні сліз, ні горя, ні болю, ні нещастя” знайти розраду. Та як поет туди не прагне, він ніяк не може „вибитись в потусторонній світ”.

Наші Едеми —
Тільки фантоми...	Вічно блукаємо
Хто скаже, де ми,	В царстві примар, —
Хто скаже, хто ми?	Правди питаємо
Ми, що шукаємо	В сонця і хмар.
Стежки в Едем —
Ох, ми не знаємо,	Наша розрада — сон життя...
Звідки ми йдем...	

Не знайшовши розради в „країні мрій”, поет пробує повернутися до реальної дійсності:

То з робітничого кварталу	Руйнує вицвіле без жалю;
Непереможна сила йде —	Будує світле, молоде.

Але й тут не знаходить Д. Загул свого Ельдорадо. Мов би насміхаючись над його шуканнями, московські большевики заслали поета в холодну північ. Не відомо, чи він живе.

Книжки Д. Загула: „З зелених гір” (1918), „На грані” (1919), „Наш день” (1925), „Мотиви” (1927). Прислужився Д. Загул для нашої літератури і як фаховий перекладач із чужих мов. Його переклади баляд Гете, зокрема І частини „Фавста”, вважаються першорядними.

Яків Савченко (1890—?), як поет, дуже нерівний. Спершу захоплювався символізмом, який у нього „скидається радше на алегорію своєю устояністю, трафаретністю й нерухомістю” (А. Шамрай).

„Мерці і тіні й кістяки”, якісь містичні воїни в панцерах і шоломах, кров, „смерть, Нірвана, вічна тьма”, „мертва тиша небуття”, — такі основні атрибути його поезії, скоріше схожі на „звичайнісіньку бутафорію” (С. Єфремов), ніж на щось більш переконливе. Одначе, поетові вдавалося, хоч дуже рідко, дати дещо з мистецького погляду переконливе.

Він вночі прилетить на шаленім коні
І в вікно він постука залізним мечем.
...Ти останню казку докажеш мені —
І заллешся плачем.
Стане ясно тобі. Не питаєш, як звуть,
Чом вночі прилетів і з якої землі?
Лиш засвітиш свічки — і освітиш нам путь,
Поки зникнем у млі.

І назавжди. Навік... Але міт по мені
Поховать, як мене, і йому не дано.
Будеш згадувать так: прилетів на коні —
І постукав в вікно...

З другого боку у символістично-містичній творчості поетовій траплялися окремі, наприклад, реалістичні вияви „мужицького горя”:

Ой, туго, туго мужикова,	Страшне сниться.
Червона, як кров,	Та не милувать тобі, туго,
Як трава шовкова!	Русявого сина, —
Та не пийть тобі, туго,	Ой, у того сина
Води з криниці —	Парчева домовина...
Бо вже тобі, туго,	

Пізніше Я. Савченко пропагував месіянiзм комунізму на зразок:

Розвалимо! Спалим! І кров'ю окропим, —
Посвятимо день катастроф.
Божевільно дивлюся на гибель Європи
Під рев моїх строф!

Але московські більшовики, використавши Я. Савченка, як і Д. Загула, — під час літературної дискусії — для своїх підступних цілей у боротьбі проти неоклясиків, заслали поета на Соловки. Не відомо, чи він живе.

Збірки поезій Я. Савченка: „Поезії” (1918, Житомир), „Земля” (1921, Житомир). Крім цього він написав кілька книг із царини літературознавства й критики.

Куди більше ідейне, як теж сутомистецьке, значення має **Олекса Слісаренко** (1891—?), що, будучи символістом, причетний у пізніших творах своїх до футуризму й експресіонізму. Поет користувався символізмом, очевидно, лише для того, щоб в умовах московської окупації передати тяжке становище України. Характерний з цього погляду вірш „Пам'яті Г. Михайличенка” (розстріляного денікінцями разом з В. Чумаком у Києві):

Всі ми розіп'яті на хрестах,	Вірили ми, що над чорними
Всі ми покриті ранами.	[голготами]
Заповідано нам жорстокий шлях	Зустріне нас привітний Ісус,
Злими коранами.	І потечуть величними строфами
Заповідано бути нам єретиками,	Шляхи на Емаус...
Синами дикої долі,	Але очі сліпилися далями,
Розрубати степи прямими	Кривавіли глибокі рани...
[стежками]	Посміялись над нашими
І власти серед поля.	[ордалями]
	Ворожі корани.

Проте поет не губив надії, що „здобудуть діти горя свій святий Єрусалим”.

Про причетність до експресіонізму може свідчити гарний вірш „Осінь”, що незвичайною для автора експресивністю дуже виділяється з його набутку:

В біблійних теремах полян	З кущів женуть плямисті пси
Заплутались іржаві ниті. —	На мене фантастичних звірів,
Сивизна ранньої блакиті	І бачу я на рижій шкірі
І багреці жовтневих ран.	І заворожені ліси,
Збирайтесь, сміливі ловці!	І киновар засохлих ран,
Годуйте пси, лаштуйте зброю, —	І холод жовтої одежі,
Осінні звірі за горою	І блиски згаслої пожежі
Заплуталися у сільці...	На тлі розтерзаних полян.

Книжки поезій О. Слісаренка: „На березі Кастальському” (1918), „Поєми” (1923), „Байда” — вибране з 1911—1927 р. р. (1928). Крім цього видано 5 томів прозової творчості.

Поета було заслано. Не відомо, чи він живе.

Володимир Свідзінський (1885—1941) — талановитий поет, тонкий майстер символістичних мініатюр (з великою домішкою імпресіонізму) та вимогливий до себе перекладач із старогрецької мови. Близький дечим до клясицизму, зокрема шліфованістю своєї поетичної мови.

Якийсь власний світ, овіяний казкою, має В. Свідзінський:

Така мальована хата
Ще й дві яблуні поруч.
На правій — цвіт красовит,
На лівій — черлений овоч,
Над хатою стрілкою дим,
Від хати дорога в стрілку.
Ранок ілле голубим,
Моститься сонце на гілку.
І раптом дитячий зойк:
„Ой, жук величєний, ой лихо!”
Дим тоді в комин, стежка — в кущі,
Яблуні — попід стріху.
Розплаталася бистра тїнь,
Загуло, задудніло грізно.
Жах! Коли яблуня в сміх:
„Та це ж не справжній — залізний!”

Отак по-мистецькому зобразив поет першу появу літака в степовому селі.

Негучна, позбавлена імпазантности, іноді надто тиха і спокійна

поезія В. Свідзінського. Легкий смуток вересня лежить на ній. Зате це справжня, глибока поезія, шляхетна своїм естетизмом і міцним чаром добірного слова.

Ударив дощ, заколихав
Полудня спокій величавий,
З квітучого горошку галяв
Стовпи метеликів підняв.
Де ж ти? Твоєї пісні звук,
Линувши, потопила злива.
Дивлюсь: з затуманілих лук
Біжиш задумана, щаслива.

Нема ні неба, ні землі.
Блищать натягнені вервечки.
Ти в легкій сукні, як яечко,
Між них білієш оддалі.
Добігла — проливень затих.
Тепер, цілуючи, вдихаю
З плечей оббризканих твоїх
Тепло і запах неба маю.

Під час війни, 1941 р., поет згорів поблизу Харкова в бараці, куди енкаведисти загнали були українців, що не схотіли відступати з советами.

Книжки В. Свідзінського: „Ліричні поезії” (1922), „Вересень” (1927), „Поезії” (1940), „Медобір” (друкована в часописах на скигальщині у Німеччині).

Микола Терещенко (нар. 1898 р.) лише в кількох своїх ліпших віршах причетний до символізму („Мета й межа”, „Чайка” та інші). Роздумуючи над історією України, зокрема над козацькою добою, поет приходиться до висновку, що

Без зор, без компаса, без гасла —
Історія моїх дідів;
І тільки кров у них не гасла,
Кипіла для майбутніх днів.

(„Чайка”)

В інших своїх віршах, з погляду версифікації низької якості, виступає М. Терещенко, як „поет праці” (Я. Савченко), але треба сказати, що в них багато може й чесного поту, зате мало сутої поезії. Зате добрими перекладами з Е. Вергарна поет збагатив нашу літературу.

Збірки М. Терещенка: „Лабораторія” (1924), „Чорнозем” (1925), „Мета й межа” (1927), „Республіка” (1929), „Рештування” (1930), „Поєми” (1935) та інші.

М. Терещенко довгий час був у большевицьких тюрмах. Тепер на волі, яку купує славословіями Сталінові та большевизмові.

Василь Чумак (1900—1919) — талановитий поет, підкошений ще в цвіту (розстріляний денікінцями), тому у своїх невиразно символістичних віршах („Засів”, 1919) не лишив глибокого сліду.

НЕОКЛЯСИКИ АБО КЛЯСИЦИСТИ

Київські неоклясики або клясицисти — перші творці високомайстерного і глибоко-поетичного мистецтва. Жадна інша поетична школа, будь то неоромантики, експресіоністи чи імпресіоністи (а ці школи мали своїх видатних поетів), не домоглася таких велетенських осягів, яких добилися українські неоклясики. Власне, за весь час існування української нації, наша поезія вперше — саме в 20 роках цього століття — піднялася до європейських верховин, переможно вирвавшись поза етнографічно-регіональні обрії, що завжди замикали її в собі, не даючи виходу в широкий світ. Ці досягнення завдячуємо в першу чергу неоклясикам, чия творчість розбуяла найпотужніше і дала щедрі плоди хронологічно найраніше (за винятком хібащо П. Тичини). Імпресіоніст Є. Плужник, неоромантик М. Бажан, експресіоніст Т. Осьмачка хронологічно вже пізніше стали тим, чим вони є, запричастившись набутків саме неоклясичної школи.

Наймаркантнішою постаттю серед неоклясиків є **Максим Рильський** (нар. 1895 р. в Києві), „український Шіллер” (за словами проф. В. Державина), великий талант і першорядний майстер. В перших своїх поезіях заплатив данину символізму, але вже з появою „Синьої далечини” остаточно викристалізувався, як клясицист.

М. Рильський — творець „слова, твердого й гострого, без ліричного тремтіння, зате чіткого ясною лінією”. Він створив український „клясичний стиль, з його врівноваженістю і кляризмом, малювничими епітетами, міцним логічним побудуванням і строгою течією мислі. Місцями він досягає вершин Леконт де Ліля, часами еднає безпосередність Гомера з витонченим різцем Ередія, то розліється по віршованих рядках капризним потоком майже розмовної синтакси Міцкевича, то візьме мотив Франка і до непізнання здкорує... строго архітектурність його монументальних мас” (М. Зеров).

До цього влучного визначення лишається додати хібащо поезії для ілюстрації:

- I. Анхізів син, вклонившись богині,
 Поглянув їй, окрилений, услід:
 Рожева хмарка крізь гірлянди віт
 Пішла від нього у простори сині.
- Це ж нею дихав і сміявся світ,
 Це ж їй молились зграї лебедині
 Їй, що зродилась у прибрежній піні
 І що міцніша за міцний граніт.

Еней ще чув гарячої долоні
Безсмертний дотик на своїм чолі,
А в морі хвилі гналися, мов коні,

Гойдалися троянські кораблі,
І ряд очей, прихильних і ворожих,
На їх дивився із чертогів божих.

II Ключ у дверях задзвенів. Самота працювита й спокійна
Світить лампаду мою і розкладає папір.
Вбога герань на вікні велетенським росте баобабом,
По присмерковій стіні дивний пливе корабель.
Ніби крізь воду, вчуваються крики чужинців-матросів,
Вітер прозорий мене вогким торкає крилом,
Розвеселяє вітрила, гаптовані шовком гарячим,
І навіва з островів дух невідомих рослин.

III. Знов той же Сфінкс і знову жде одгадок.
Повзуть залізні змії по степах.
Дедала бистроумного нащадок
Пливе, як хижий і стоокий птах.

Ти йдеш, людино. Сяють смолоскипи,
Але від них іще чорніша мла...
Невже й тобі, нових часів Едипе,
Сліпе блукання Мойра прирекла?

Не тільки вічні теми, — наша сучасність знаходить в особі М.
Рильського гнівного поета. Повернувшись 1944 р. до Києва він по-
бачив доценту збудений Хрещатик:

Нема Хрещатика, немає,
Поник Шевченківський бульвар,
І, ніби кров, на небокраї
Багровий точиться пожар.
Спинись, проклятий супостате,
На світ востанне подивись:
За тіло матері розп'яте
Сини на кару піднялись.
Поб'є тебе прокльон стоустий,
Зненависть права спопелить:

Ти в дім кривавої розпусти
Хотів наш край перетворить...
Камінне серце, чорний розум,
Поріддя хтивости і зла,
Хотів ти лютости морозом
Побить первоцвіти тепла.
Конай же, кате окаянний!
Гори на вічному вогні!
Нехай нове життя повстане
В неопалимій купині!

Виявив себе М. Рильський всебічно. Крім чудової лірики, в якій
живе набуток світу, він написав кілька поем із суто українського
життя („Марина” та інші), створив чимало прегарних ліроепічних
етюдів, багато переклав з французької, польської, німецької, ро-
сійської та інших мов.

Максим Рильський

Микола Зеров

Один з небагатьох, М. Рильський загально визнаний нормалізатор української літературної мови.

З усіх письменників чи не найдовше поет тримався незалежно. Лише на початку 30 років, спаралізований енкаведистами під час кількох арештів, здався і пішов на вимушену співпрацю з ненависним ворогом, московським большевизмом. Цим самим добув собі, як і П. Тичина, кілька орденів і... бодай маленьке право коли-неколи створити щось подібне до власного високого мистецтва поезії. Істерія розсудить вчинки поета, проте думаємо, що в будучій вільній Українській Державі високомистецька творчість М. Рильського, очищена від большевицького насміту, займе своє почесне місце.

Книги поезій М. Рильського: „На білих островах” (1910), „Під осінніми зорями” (1918), „На узліссі” (1918), „Синя далечинь” (1922), „Крізь бурю й сніг” (1925), „Тринадцята весна” (1926), „Де сходяться дороги” (1929), „Гомін і відгомін” (1929), „Знак терезів” (1933), „Київ” (1935), „Літо” (1936), „Україна” (1938), „Збір винограду” (1940), „Слово про рідну матір” (1942), „Велика година” (1943), „Неопалима купина” (1944), „Мости” (1948). Поєми: „Марина” (1933), „Мандрівка в молодість” (1944) та інші. Багато разів виходили вибрані поезії. Найповніше видання в 3-х томах вийшло 1946 р. Окремими виданнями появились переклади: „Пан Тадеуш” Міцкевича (1929), „Мізантроп” Мольєра (1931), „Орлеанська Діва” Вольтєра (1937), „Сербські епічні пісні” (1946), кілька поєм Пушкіна, переклад із старо-української мови „Слово о полку Ігорєві” тощо.

Микола Зеров (1890—?) — перший український класицист, видатний поет, майстерний перекладач і досвідчений літературознавець. Його „Антологія римської поезії” була в історії української літератури першою книгою, з якої український читач міг докладно познайомитися з творчістю Вергілія, Горація, Тібулла, Проперція, Овідія і Марціяла. Українські переклади М. Зерова були й залишаться єдиними і цілковито бездоганними, рівних яким не подибуємо в жадній іншій слав’янській літературі.

З оригінальної творчості славний М. Зеров своїми високомистецькими сонетами та олександринами. „Sonnetarium” — неповторний твір у нашій літературі.

„Прекрасна пластика і контур строгий, добірний стиль...” — такі поетичні настанови М. Зерова. Мотиви „Одисеї”, окремі моменти з історії Риму та Близького Сходу, княжий період української історії, культуртрегерство українського барокко на сході Європи з Києвом у проводі, — все це те (ad fontes! — до джерел), що найбільше тривожило душу поета. Наведемо два зразки його творчості:

Саломея

Там Левантійський місяць діє чари
І колихає в серці теплу кров,
Там диким цвітом процвіла любов,
І все в крові — шоломи і тіяри.

А з водозбору віщуванням кари
Гримлять громи нестриманих промов...
Йоканаан!.. Не ясний шум дібров, —
В його словах пустиня і пожари.

І Саломея!.. Ще дитя (дитя!),
А п’є страшне, отруєне пиття
І тільки меч та помсту накликає.

Душе моя! Тікай на корабель,
Пливи туди, де серед білих скель —
Струнка, мов промінь, чиста Навсікая.

В степу

Високий, рівний степ. Зелений ряд могил.
І мрійна далечінь, що млою синіх крил
Чарує і зове до гелленських колоній.
Ген-ген на обрії силвети темних коней,
Намети і вози, і скити-орачі.
Із вирію летять, курличучи, ключі:
А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
Але пощо мені ті вітрові пориви

І жайворонків спів, і проростання трав?
З якою б радістю я все те проміняв
На гомін пристані, лиманів сине плесо,
На брук і вулиці старого Херсонесу!

Проф. В. Державин, видатний теоретик і апологет українського клясицизму, називає М. Зерова „Українським Гете”. Власне, як Гете у німецькій клясичній поезії був незаперечним авторитетом, Микола Зеров був метром української поезії років ренесансу і лишається ним в основному надалі. Всі прислухалися до його голосу. Навіть найбільші вороги називали його „академічним авторитетом”, що „провадить плянову війну проти марксизму” (Ф. Якубовський).

Від 1935 р. поет перебував на засланні. Не відомо, чи він живе.

Книги М. Зерова: „Антологія римської поезії” (1920), „Камена” (1924 і 1943), „Sonnetarium” (1948). Крім цього, видано кілька книг з царини літературознавства: „Нове українське письменство” (1924), „До джерел” (1926), „Від Куліша до Винниченка” (1929) та інші.

Павло Филипович (1891—?) — першорядний поет і літературознавець. Спершу стояв близько до символізму. Як усі неоклясики, майстер вірша. Не піддавався „зухвалій моді” (М. Зеров), а по своєму продовжував гарні традиції клясичної поезії.

Беручи життя, як данність, по-філософськи його озмислює. У нього стає „чоловік над чорною ріллею, як небо гордий, сильний, як земля”. У його творчості

Борвієм, пристрастю і згагою степів,
Тугою темною і буйними дощами
Життя несеться...
І вимагає ладу і пісень.

Земний філософ, він цінує перед усім людину, цього єдиного владаря простору, землі та вітру.

Єдина воля володіє світом,
Веде в майбутнє нас єдиний шлях,
Ми умремо з єдиним заповітом
В непереможних і міцних серцях.
Врятує вроду і себе людина,
Життя зросте над попелом руїн, —
Велика мрія, мудра і єдина,
Недаром дзвонить у всесвітній дзвін.
Віки летять, а в неозорім морі
Єдине сонце для землі горить,
І всі колись з'єднаються в просторі —
Людина, звір і квітка, і блакить.

Павло Филипович

П. Филипович зробив великий вплив на О. Ольжича. Коли шукати сутої філософії в поетичних образах, то вона найбільше відбилася саме у творчості цих обох поетів.

Нав'язуючи до древне-українського „Плачу Ярославни”, поет зумів незвичайно метафорично передати становище українця в підсоветській Україні:

Минула ніч тривожно і безславно.
І скрізь степи, і всюди вороги
Коли ж ти вийдеш, ніжна Ярославно,
На темний вал одчаю і жаги?
Невпинний вітер мече гострі стріли,
Високе сонце п'яну спеку лє.
А я не бачу, де ті руки милі,
Що захистить могли б життя моє.
Лише Кончак дочку свою вродливу
Причарувати бранця намовля,
І чорну пристрасть, вільну і зрадливу,
В чужих піснях вже почуваю я.

Разом з багатьма іншими П. Филипович був засланий на Соловки. Не відомо, чи живе.

Поетові книги: „Земля і вітер” (1922), „Простір” (1925).

Михайло Драй-Хмара (1889—?) — поет і літературознавець. Ранні його поезії були не без символістичних впливів. Барвистий вибагливими поетичними образами („вмочає сонце в сонну потязь золототкане полотно”, „смуток мій — немов рубін, у перстень вправлений”), поет деклярував:

Я світ увесь сприймаю оком,
бо лінію і цвіт люблю...
Люблю слова ще повнодзвонні,
як мед пахучі та п'янки,
Слова, що в глибині бездонній
пролежали глухі віки.

і завжди цього дотримувався. Найбільшого розголосу здобув сонетом „Лебеді”, де „в алегоричній формі” (В. Державин) зобразив долю „п'ятірного грона нездоланих співців”, себто самих неоклясиків (М. Зерова, М. Рильського, П. Филиповича, О. Буркгардта-Ю. Клена і себе).

Лебеді

На тихім озері, де мріють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиїгнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінки, як скло, надходили морози
і плесо шерхнуло, пірнувши в білі сніги, —
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були для них зими погрози.

О, гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Держайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.

Засланий московськими большевиками на Далекий Схід, поет, напевне, помер з голоду, про що можна судити з його листів до дружини:

„Я дуже, дуже схуд. Запаси товщу, що відкладалися у мене на животі і грудях, зовсім зникли. Груді — це шкура та кості: всі ребра видко. На руках і ногах понапиналися жили, як у старих людей... Більш за все руки болять мені, бо руками доводиться більш за все працювати, а вони ж у мене слабосилі, як у дитини” (16. IV. 1938).

„Я не можу тобі писати... Якщо я не спочину, падаю на роботі, і тоді мене підвішують... Ноги опухли. (20. VIII. 1938).

Збірка поезій М. Драй-Хмари: „Проростень” (1926).

Юрій Клен — Освальд Буркгардт — (1891—1947) — видатний поет, перекладач і учений. Свою діяльність почав із пильного студіювання літературознавства. Багато переклав з західно-європейської літератури. З оригінальною творчістю виступив найпізніше за всіх неокласиків, уже маючи майже 40 років. Зате зразу зарекомендував себе сформованим поетом-майстром із власним світоглядом. А світогляд Ю. Клена — ґрунтовно ідеалістичний:

Правдивий світ, — не той, для ока зримий, —
Крилами розтинаючи вогонь,
Гойдають тихо грізні серафими
На терезах своїх долонь.
Він, наче плід, важніє й дозріває,
Налятий плином невідомих лон,
І темний сік, буруючи, співає,
Немов вино Господніх грон.

Отже справжній світ — не наше земне існування, справжній світ — це щось більше, вічно невмируще, нерозгадний дух вічності, в якому завжди лежить запорука нашого майбутнього існування. Поет вірить, що

Колись усім об'явиться, як чудо,
 Істота кожної з земних речей.
 Настане день... світ спалахне, й полуда
 Тобі спаде з засліплених очей.
 В священнім жасі, дивно скам'янілий,
 — Немов хто в вічність відчинив вікно,
 Побачиш ти у млі нестерпно білій
 Все, все таким, як справді є воно:
 Хрестом прорізавши завісу дима,
 В красі, яку ніщо не сокрушить,
 Свята Софія, ясна й незрушима,
 Росте легендою в блакить.

Юрій Клен

„Примат абсолютного добра та абсолютної істини вилонює з себе комплекс св. Юрія, світлого воїна, що хоче перемогти і переможе дракона. Лицарі св. Граля, „Господня рать”, покидають нагірний замок радісної контемпляції, духових прозрінь та екстаз і йдуть у долини людські, щоб оборонити там потоптану правду і зневажену чесноту...” — так блискуче схарактеризував Кленову творчість поет М. Орест.

Поезія Ю. Клена — надзвичайно актуальна, глибоко-сучасна і вічна водночас. Поневолено Україна прагне визволення, і вона його дочекається. „Святий Георгій в ясному шоломі” очолює наш дух для визволення батьківщини з-під „дракона” — московського большевизму.

Близький дечим до неоромантиків, Ю. Клен в основному таки лишається класицистом. Романтичні авторові конкістадори, вікінги, Жанна д'Арк — це яскравий вияв вічного дерзання, войовничої справедливості і носіння доброти.

Останній твір — епопея „Попіл імперій” (широке зображення падіння двох імперій — московського царату і німецького фашизму), яка лишилася незакінченою, показує, що в особі Ю. Клена ми втратили талант всеєвропейської міри. Поет з даром філософа помер на скитальщині в Німеччині від систематичного недоїдання і перестуди.

Книги Ю. Клена: „Прокляті роки” (1938 і 1943), „Каравели” (1943) „Попіл імперій”, частина I (1946), „Спогади про неокласиків” (1947), „Залізні сонети” (переклади з німецької мови).

ІМПРЕСІОНІСТИ Й ЕКСПРЕСІОНІСТИ

Імпресіоністичний та експресіоністичний напрями в українській поезії виявили себе слабше, ніж клясицистичний. Причиною цього було те, що постали вони хронологічно пізніше і ще не встигли розвинутися перед нищівним наступом московського більшовизму на українську культуру.

Євген Плужник (1898—1936) — перший видатний поет, в творчості якого сутій імпресіонізм виявився найповніше, подібно, як це в мистецькій прозі М. Коцюбинського.

На відміну від гармонійних клясицистів імпресіоністи намагалися більше зворушити читача, запанувати всіма фібрами його душі.

Ніч... а човен — як срібний птах!..
(Що слова, коли серце повне!)
...Не спіши, не лети по сяйних світах,
Мій малий ненадійний човне!

Бажаючи вплинути на читача якнайбільше, поет в одному з своїх віршів дає яскравий контраст: ідеали двох поколінь — наймолодшого і найстаршого.

Мале хлоп'я, доки старенькій няні
У холодку дрімалось над шитвом,
Жило в лісах, було на океані,
І вже землі нові значило грані
На стежці, де... не розминутись двом.

Стара ж, на час забувши про дитину,
Що серед скверу снила наяву,
Теж мандрувала в чарівну країну,
І бачила ві сні м'яку перину,
Тепленький чай, цитрину і халву.

Воїстину життя не знає спину!

Філософія людського життя, потаємні шляхи його і напрями завжди турбували поета. Щось суто українське, трагічне своєю приреченістю є в поезіях Є. Плужника:

Косивши дядько на узліссі жито,
Об жовтий череп косу забувив...
Кого й за віщо тут було убито,
Хто і для кого вік свій загубив,
Йому байдуже.

Тут на місці бою
Таке дорідне жито і густе;
А що на гній хтось жертвував собою, —
Пусте...

Косар схиливсь над річчю дорогою —
Косою срібною, що череп пощербив,
І череп той відкинувши ногою
— Порозкидало вас! — проговорив.

Філософічне підґрунтя поезій Є. Плужника (може, не меншою мірою, як у П. Филиповича), що було в перших поетових творах злегка приховане, разом з авторовим дозріванням вийшло назверх, постало у свого роду неповторній самотності:

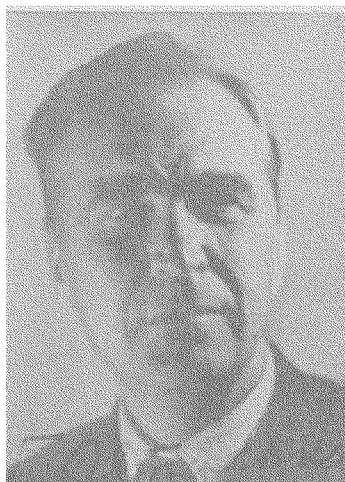
Каменя один приділ — лежати. Та хоч як — в лица свого поті —
Вітрові один закон — лети! Зважу міру явищ і подій
Тільки я поставлений питати Камінь той лежатиме і потім,
Як не цілі, то бодай мети... Бітер той летітиме й тоді.

Доводиться дуже жаліти, що поетове життя склалося так нещасливо і несприятливо для його майстерної творчості. Одержавши у спадок сухоти, поет все життя прохворів. В додаток до цього московські більшовики заслали його на Соловки, де він і помер.

Книги Є. Плужника: „Дні” (1926), „Рання осінь” (1927), „Рівновага” (1948). Крім цього було видано кілька прозових та драматичних творів.

Євген Плужник

Тодось Осьмачна

Тодось Осьмачка (нар. 1895) — типовий експресіоніст у нашій поезії, надзвичайно обдарований поет. „Суворої, дійсно біблійної простоти дух” (С. Єфремов).

Незвичайними, титанічними образами розпочав свою поетичну діяльність, а в ній — прозорий натяк на заповідяну кривду українському народові.

Гей, земле!
Диявольський регіт твій чую
у шумі мільйонів планет,
в мільйонах віків...
і хочеться плюнуть з одчаю тобі, земле-мамо,
щоб випекти пляму-пустелю
на спині твоїй,
як вічне тавро арештантське,
і димом пропасти в безодні часу!

Виростаючи з українського родючого чорнозему, поезія Т. Осьмачки не має жадного вияву регіональності. Це, безперечно, поет загально-європейської міри, скорботний шукач правди в цьому облудному світі, оскаржувач гіркої долі. Ось так поет „сучасникам кричав”:

Нащо ти викинув, сизохребетний степе,
Мене на трудний камінь вулиць городських,
Нехай би я сконав на обрії у тебе
У тінях трав первісних і густих,
І голова моя отам, як та могила,
Під хмарами лежала б у яру...
Нехай би в черепі моїм гадюча сила
Прогризла, щоб ховатися, собі діру.
Бо нині думи чорні і стожалі
Гарячий мозок підняли в логві із дна
І з його кров тече на дальні далі
Туди, де кубляться грядущі времена:
І з сіл незнаних, горем різних,
Ви сунете на місто, мов пили стовпом,
До деспотів скажених та облізлих,
Що узяли над вами владу підступом;
Мов гади мокрі, лазите ночами
По сонних вулицях у затінках споруд
І сочите туди шпигунськими очами,
Де з вікон дихають і затишок і труд.
І, як чоло юнацьке вглядите в палаті
Нахилене у думках над столом,
Неначе яблуко на грядці пребагатій
В саду налите сонячним теплом, —
То, ніби слуги чорні Торквемади,
Його в тюрму хапаєте від дум та книг,
Аби лишилися над трупами громади
Советські іроди у пустках вікових!..

Образи Т. Осьмачки бувають то надзвичайної сили й оригінальності („і хай правда росте... , як під серцем у неньки дитина”, „думи чорні і стожали”, „і заревло із жил моїх чуття жорстоке, ніби звір”, совітський червоний прапор нагадує йому шкуру, „здерту, бикову”), то напрочуд неестетичні, відразливі („в слизькій воді, з роздертим ротом рябого цуценяти плавав труп”). Нерідко поезії Тодося Осьмачки вражають теж „необтесано-кутастою синтаксою” (Ю. Шерех). Але треба визнати, що на всьому лежить печать Осьмаччиного ества, що безперечно „міцне і сильне” (С. Єфремов).

Останній твір Осьмачки „Поет” (поема на 32 пісні) — найбільший і, може, найвидатніший поетичний здобуток за останні 10 років. Життя Свирида Чички — головного персонажа поеми — сприймається, як типові болі українського народу під московсько-большевицькою займанщиною. Авторів експресіонізм тут наближений до клясицизму. Поема в окремих місцях перегукується з творами Данте.

Тодось Осьмачка — один з небагатьох, що перейшли крізь великі злигодні і вижили, донісши чистоту українського духа на чужину. А нераз бувало йому дуже тяжко. Катований енкаведистами по багатьох тюрмах, поет удавав із себе кілька років божевільного, щоб тільки не йти на співпрацю з ненависним ворогом, московським більшевизмом. Тепер поет перебуває в Америці.

Книги Т. Осьмачки: „Круча” (1922), „Скитські вогні” (1925), „Клекіт” (1929), „Сучасникам” (1943), „Поет” (1947), прозова повість „Старший боярин”, переклади Шекспіра („Макбет” та інш.).

НЕОРОМАНТИКИ

Коли український романтизм першої половини 19 ст. був усеціло народницьким, то неоромантизм 20 стол. своїм способом вислову є цілковито модерний.

Одначе треба застерегтися, що неоромантизм виявив себе значно слабше за інші напрями. Властиво, сутого неоромантизму майже не маємо. Є лише кілька поетів, що, будучи до певної міри еkleктивними, мають у своїй творчості багато неоромантичних виявів. Зупинимось на тих поетах, у творчості яких переважає цей напрям.

Найбільше відбився неоромантизм на творчості **Миколи Бажана** (нар. 1904) — видатного поета і філолога-орієнталіста. Не чужі йому були теж експресіоністичні та футуристичні впливи.

„Великий архітект слова” (Є. Ю. Пеленський), верггарнівської потуги поет, М. Бажан, як і Є. Маланюк на еміграції, намагався якнайбільше оновити нашу поезію в стилістичній царині. І мав безперечні успіхи.

Рівні та прості
Лягли по морях
Дороги матроські,
Як шрами од шпаг.
Тінь неспокійна й крилата
Корсарського злого фрегата
Морями облудними буде пливти,
Струмїтиме хмурно повз чорні борти
Вітер одвертий салдата,
Вітер хоробрих людей,
Що кричить альбатросом між рей,
Тугий, як дуга арбалета,
Прямий, як удар стилета,
Шаршавий, як іржа
Корсарського ножа.

Микола Бажан

У „Слові о полку”, „Крові полонянок” та інших поезіях М. Бажан висловив глибоку віру в непроминальність нашої нації. Хоч поетові

Так важко на жорстокім камені
Шляхів вирізьблювати грань,

та він переконаний, що

Не всі серця дадуться хробаку,
Не всі серця у круг закуто,
І проросте зелена рута
На жовтому піску.

Автор філософічних поем „Будівлі”, „Ніч Гофмана” та інших, М. Бажан своїм глибоким інтелектом високо підняв нашу модерну поезію, виступаючи послідовно як новатор. Його чудовий сонет з дактилічними римами („Коли серця на корені розхитано”) це щось неповторне з погляду новаторства.

Та тільки й по цьому. М'який характером, як і П. Тичина, здатний піддаватися чужій волі, М. Бажан після першого ж переслухання в НКВД перейшов на відверту службу до московських большевиків. А щоб — чого доброго — не спіткнутися, додержується послуху найортодоксальніше.

Єдине, що незаперечно варте з останніх писань М. Бажана, це чудовий переклад „Витязя у тигровій шкурі” грузинського поета 12 ст. Шоти Руставелі та „Фархад і Шірін” Алішера Навої, узбецького поета 15 століття.

Збірки М. Бажана: „17-ий патруль” (1926), „Різьблена тінь” (1927), „Будівлі” (1929), „Дорога” (1930), „П'ять поезій” (1935), „Безсмертя” (1937), „Батьки й сини” (1938), „Ямби” (1940), „Клич вождя” (1942), „Клятва” (1942), „Сталінградський зошит” (1943),

„Поезії” (1943), „В дні війни” (1945), „Твори в 2-ох томах” (1946—47). Кілька разів виходили вибрані поезії.

Годиться теж спинитися на **Володимирові Сосюрі** (нар. 1898 р.), що в 20 роках був чи не найпопулярнішим поетом. Глибоко-талановитий поет, але й не менший дилетант, що змарнував свій хист, не виявивши його й на десяту частину, почав він із щирого — забарвленого символізмом — захоплення большевицькою революцією і, як у Хвильового, „загірною комуною”. „Червона зима” та сила-силенна подібних, американським темпом продукованих віршів (непозбавлених одначе своєрідного емоційного ососюрення), власне, й були даниною цьому щирому захопленню „загірним” комунізмом. Та вже за кілька років виявилось, що комунарське щастя це — блеф, московський засіб для ошукання нерозумних хахлів. Тоді Сосюра пише збірку „Місто”, де признається:

Місто взяло в ромби і квадрати
Всі думки, всі пориви мої.
Це ж мені заковано стогнати
У його засніженій груді.

Впадаючи у песимізм („у тихий вечір покладу я голову на рейки”), він шукає з нього виходу, виходу з московського ошуканства. Поет заглиблюється в козацьку минувшину. Постають одні з найбільших його творів поеми „Мазепа” і „Тарас Трясило”. Хоч автор „історичного матеріалу не вивчив, не відчув і не зрозумів, намагаючись, де тільки можна й не можна, підсунути читачеві замість історичного, матеріал ідеалізовано-біографічний” (М. Доленго), проте вже сама тема неабияк свідчить, що в поетові говорила кров українця.

Як тільки ж почалася нагінка московських большевиків на українську культуру (кінець 20 років), В. Сосюра цілковито переключився на славословіє Сталінові й большевикам й „удостоївся” кількох орденів.

Коли дослідник літератури буде перечитувати пресу 20—40 р. р. він побачить, що В. Сосюра, як весняна повідь, заливав своїми творами сторінки багатьох часописів і журналів. Саме це його і згубило, бо став він „на поета-професіонала, ще не дійшовши свого зросту і сили” (М. Доленго).

Чому ж Сосюра був і є такий популярний? Відповідь нескладна: масовий український читач, у наслідок соціально-політичних чинників, дуже відстає від розвитку нашої літератури, зокрема поезії, а В. Сосюра, емоційно-наснажений поет, поет, що співає, як пташка, підсвідомо уміє знайти шлях до нашого відсталого читача, якому така, напр., поезія безперечно імпонує:

I. ...Ти давно вже дружина другого,
Я ж — відомий український поет.
Наче сон... Я прийшов із туману
І промінням своїм засіяв...
Та на тебе, чужу і кохану,
Я б і славу свою проміняв.
Я б забув і образу і сльози...
Тільки б знову іти через гать,
Тільки б слухать твій голос і коси,
Твої коси сумні цілувать.

II. **Україна**

Дзвін шабель, пісні, походи,
воля соколина,
тихі зорі, ясні води —
моя Україна.
Синь гаїв, поля, світання,
пісня солов'їна,
ніжний шепіт і зідхання —
моя Україна.
І в очах твоїх, кохана,
міниться і лине
сонцем щастя осіяна
моя Україна.

Продукція В. Сосюри видана в 30 з лишком збірках, крім перекладних (не перелічуємо з браку місця). А кого тільки він не перекладав? І болгарського поета Христо Ботева, і з польської мови, і з жидівської, і з російської, і з п'яťох кавказьких мов, і з сімох азійських і т. д. Але сам якось признався (це було 1940 р., коли розпалений поет „кружляв біленьку” разом з молодими, серед яких був і автор цієї книжки), що знає лише українську мову і більш-менш російську.

Олекса Влизько (1908—1934) — талановитий поет, романтик моря. Стилістично не встиг викристалізуватися. Є в нього поезії, близькі до класичної поетики. Цінний передусім молодецькою завзятістю, пориванням до „надлюдської любови”,

Щоб враз любити землю, звіря, люд,
і жити сонцем, тільки сонцем жити,
та власним потом здобувати щастя
своїм синам, онукам і нащадкам
далеких днів!

„Серце вимивши вогнем”, поет відчуває „за великим невимовну тугу, за незнаним”.

Ще треба нам нових Шевченків,
Ще треба нам нових Франків, —

жалівся поет, розуміючи, що пробудження українського народу не зобразити малим талантам.

Разом з Юрієм Яновським та Гео Шкурупієм О. Влизько збагатив українську поезію морською тематикою.

Матроси

Загартовані сонцем, вітрами,
Перепливши незнані світи,
Ми не маємо стежки і брами, —
До якої прийти.
Серце кинувши в шторми і штилі,
Ми в обличчя плюємо сатані
І незрушно на тонни, на милі
Розраховуєм дні.
Наша зброя — гартований кортик,
Наші думи — морський бурецьвіт,
Наше серце — у чорному порті,
Де цвіте антрацит!

Але яскравому талантові О. Влизька московські більшовики не дали розвинутися. У грудні 1934 р. поета розстріляли разом з Гр. Косинкою, Д. Фальківським, К. Буревієм та іншими письменниками.

Збірки поета: „За всіх скажу” (1927), „Живу, працюю” (1929), „Книга балад” (1930), „П'яний корабель” (1933), „Рейс” та інші.

Майк Йогансен (1895—?) — своєю образністю надзвичайно вишуканий поет. У ньому перетопилися в один стоп усі поетичні школи і напрями. Здавалося б, можна назвати його еkleктивним, проте цього не помітно. Лише з-за наявності якогось, злегка відчутного, романтичного навію умовно зараховуємо його до неоромантиків.

„Йогансен — типовий ювелір звукосполучень, талановитий копач словарних надр, філолог поезії” (А. Лейтес).

Випливає чапля з туманів:
Тихо крилами моя махає птиця,
Мов у листя ранішніх лісів
З серця ронить кров — і кров стає суніця.

Є щось бодлерівське в образах Йогансена (харків'янина родом, що походив із зукраїнізованих шведів): „народилось сонце — полуниця”, „в берегах давно дрімав Дінець, мов косар на спину спати

ліг", „неписана зима поеми". Наведемо повністю один авторів експресіоністично-символістичний вірш:

Світанок

Захолола жахом зоря
Над лісом
(Давно вже помер місяць),
Червоне бадилля на сході кричить,
Угору лізе червоний буряк,
Видирається вище і вище,
Ударив, свиснув, розсипався іскрами
— Ранок.

На початку 30 років поет зник з обр'ю. Ходили чутки, що його заслали.

Збірки М. Йогансена: „Д' горі" (1921), „Революція" (1923), „Кроковее коло" (1923) „Доробок" 1917—23 (1924), „Ясен" (1930), „Баляди про війну і відбудову" (1933), „Поезії" (1933) та інші книги. Перу М. Йогансена належать „Елементарні закони версифікації" (1922), „Як будувати оповідання" (1928) та кілька книг новель і гуморесок.

Дмитро Фальківський (1898—1934) — поет, помітний своїм суто поліським регіоналізмом. Одначе щирий лірик романтичного забарвлення, що „серця не міняв на мідяки", що „вмів співати просто", що „кожну кому... напоїв теплом". І про те, що замолоду служив енкаведистом і мав не один гріх на душі, говорив, бо збагнув облудні дії московських большевиків. Для зразка його торчости наведемо уривок:

Поклонюся я низько житам:	Проспіваю про гамір машин;
— Ви простіть мене, блудного	Пригадаю минулеє з болем,
	[сина, Розкажу, що в селянській душі
Що я вас проміняв, прогадав	Не умруть ні волошки, ні поле...
На сирени, на брук, на машини...	

1934 р. поета розстріляли разом з О. Влизьком та іншими письменниками.

Книжки Д. Фальківського: „Чабан" — поема (1925), „Обрій" (1927), „На пожарищі" (1928), „Полісся" (1931), теж поема „Чекіст".

В. Еллан-Блакитний (1892—1925), **М. Хвильовий** (1893—1933) та **Іван Дніпровський** (1895—?) дуже просякнуті комунарщиною, тому волиємо на них не спинятися. Перший з них помер своєю смертю (пізніше його твори заборонили друкувати), другий покінчив самогубством.

Володимир Ярошенко (1893—?) з мистецького погляду дуже слабкий поет. Талановитіший за нього **Василь Мисик** (1907—?) не встиг розвинути. Колись дуже голосний **Валеріян Поліщук** сьогодні майже не має літературної вартості. Усіх трьох заслано. Не відомо, чи вони живуть.

Ф У Т У Р И С Т И

Ще менше за неоромантиків виявили себе футуристи. А **Михайль Семенко** (1892—?) — найбільший український футурист — гірко попівся. Виступивши, як революціонер-новатор у поезії, чию творчість „зможуть оцінити лише прийдешні покоління”, М. Семенко зміг би тепер навіть сам визнати, що прийдешні покоління його відкидають.

Ще був здоровий глузд, коли поет спричинявся до оновлення нашої поезії, зокрема виступав проти шабляновости М. Вороного:

Пане Вороний! Коли Ви перестанете
вже ходити у вибиваних штанах?
Це дивно, але невже Ви не почуваете,
що літом просвіщаєтесь на саях?

Ще був сенс навіть у таких віршах:

Мого життя газельну срібність
і випадковість
складаю в картки вузьку безмірність
і загадковість...

Але коли поет дійшов до таких витівок у своєму „Автопортреті”:

...Семенко енокко михайль
Семенко мих михайльсе менко
О семенко михайль!
О михайль семенко! і т. д.,

то це вже ніяка поезія, а звичайнісіньке літературне викрутасництво. Тому то й мистецьке значення М. Семенка дуже мале, майже ніяке. Був це поет, що хотів пожати „великий урожай від ниви неораної, цілинної” (А. Ніковський).

Перші збірки поезій: „Prelude” (1913), „Дерзання” (1914). Повне видання творів М. Семенка вийшло у 3 томах 1930—31 р. р., після чого невдовзі поет був засланий на Соловки. Не відомо, чи живе.

Другий футурист (меншою мірою) **Гео Шкурупій** (1903—?) має більшу літературну вартість. Крім непоганої морської лірики, дав кілька цікавих футуристично-символістичних поезій.

Голод

Нагодуйте мене, зогрійте!..
Підійміть з очей моїх
перевесла побляклих вій!..

Ви налякаєте мене крихтою хліба,
 а я вас бліддю своїх повік.
 Я північний, муругий вовк,
 владар безмежних, сухих степів.
 Я підковою спеки весь хліб потовк
 і вночі над мерцями вив.
 Я завернувся в подерту ковдру,
 мов римський патрицій у тогу,
 і мені страшно зимно в ноги.
 О, сонце!
 Я хочу потертися спиною
 об твоє гаряче обличчя
 і мого подиху холод
 дійде до самого серця і глибше.
 Я завернувся в подерту ковдру,
 мов римський патрицій у тогу,
 я владар всесвітній:
 — Голод.

Г. Шкурупій засланий на Соловки. Не відомо, чи живе.

Збірки поета: „Психетози” (1922), „Барабан” (1923), „Жарини слів” — вибране — (1925), „Море” (1927), „Зима 1930 року” (1934).

УКРАЇНСЬКО-ГАЛИЦЬКІ ПОЕТИ 20—30 РОКІВ

У двадцяті роки цього століття, коли на Наддніпрянщині вирувало культурне відродження, Західна Україна не дала жадного першорядного поета. Навпаки в 30 роки, в противагу до темної ночі на Наддніпрянщині, західна частина української землі може пишатися декількома яскравими творцями слова.

Богдан Ігор Антонич (1909—1937), походячи з Лемківщини, наполегливою працею спромігся досконало опанувати українську мову і свій непересічний хист розвинути так буйно, що поета треба зарахувати до першорядних соборно-українських творців слова.

Імажинізм, такий припізнений напрям в українській поезії, знайшов в особі Б. І. Антонича свого талановитого заступника. Не розказати, а показати образом (здебільша метафорою) — така була основна настанова імажиністів (image — образ). В самого ж Антонича це виходило не стільки інтелектуально, скільки стихійно, підсвідомо. Поетів інтелект лише до деякої міри спромогався корегувати свою потугу, надавати певного напрямку вибухаючій з нутра, як вода з артезіанського колодязя, нестримній силі образности.

Обплетений вітрами ранок
шугне, мов циганя з води,

і на піску кричить з нестями
обсмалений і молодий.

Ріка зміяста з дном співучим,
хвилясто хльостають вітри
і день ховає місяць в кручу,
мов у кишеню гріш старий.

Клюють ліщину співом коси,
дзвенить, мов мідь, широкий
Іде розсміяний і босий [шлях.
хлопчина з сонцем на плечах.

Образи Б. І. Антонича дуже оригінальні. У дівчини він помічає „долонь ласкавий хміль”, у нього „мов свічка, куриться черемха”, „проповідь говорить окуням береза”, „ластівки в книжках пташинних записують початок дня”, „червоні зорі, як монети, в калитку вечора лягли”.

По-молодецькому бадьорий, сонцерадісний, Антонич назавжди залишиться в нашій поезії надхненим землепоклонником:

Весна, неначе карусель,
на каруселі білі коні.
Гірське село, в садах морель
і місяць, мов тюльпан, червоний.

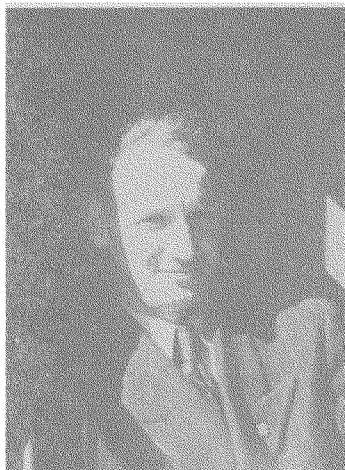
Стіл ясеневий, на столі
слов'янський дзбан, у дзбані
[сонце.
Ти поклоняйся лиш землі,
землі стобарвній, наче сон цей!

Характерно, що в творчості Б. І. Антонича не помічаємо й тіні регіональності, загумінкової обмеженості, такої властивої багатьом галицьким поетам. Антонич дивиться на все очима українця-сборника.

Книги Б. І. Антонича: „Привітання життя” (1931), „Три перстені” (1934), „Книга Лева” (1936), „Зелена Євангелія” (1938), „Ротації” (1938), „Вибрані поезії” (1940).

Богдан І. Антонич

Богдан Кравців

Святослав Гординський (нар. 1906 р.) — дуже культурний поет, перекладач і мистець у царині малярства. В шуканні власного стилю багато експериментував, міняв напрями, аж поки знайшов свій ядерний вияв у клясицизмі. Як і Антонич, С. Гординський — поет соборно-української міри. Про поетичне кредо авторове може дати повне уявлення сонет „Кольори і слова”:

Кольори і слова в надхненному танку
Однаково дзвенять у ритмі мелодійнім,
Шукаючи сполук, де б кожен серця стук
Акордом виривавсь, буйним і гармонійним.
Закреслені в один, міцний і певний ритм —
У ліриці слова здригнуться шумом вітру,
А динамічних фарб гарячий кольорит
Віддасть усю красу мінливого повітря.
Вони кохають міць свідомої руки:
Чи з міді, зміряні холодним міркуванням,
Чи інші, що легкі, сріблісті й гомінкі,
Із подихом весни і першого кохання, —
Усі вони ведуть людей за лаштунки
Буденщини й нудьги, в країну поривання.

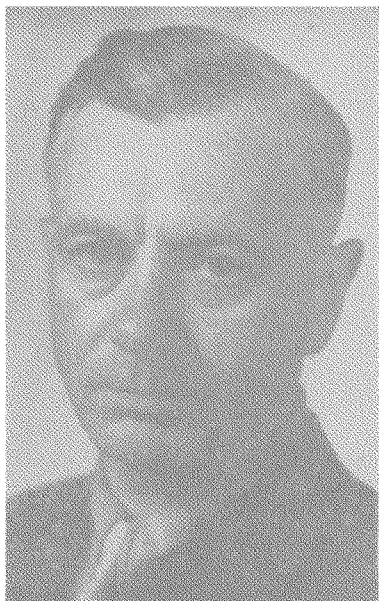
В останніх своїх поезіях С. Гординський виріс у небуденного майстра з виразним ідеалістичним комплексом думання.

Важко в цей час Аттілі,
Злоби і сліпої мсти
Нести свої крила білі,
Слово своє нести.

Та поет самопосвятно вступає у боротьбу проти тиранії во ім'я людини. Має поет цілковиту рацію, що йому дано „Божим даром” судити наш „грізний час”.

Пізнати нехибно зло
І серця свого жаром
Клеймити йому чоло!

Щось суворе і ваговите, певне свого усвідомлення, є в сучасних поезіях С. Гординського, що з упіхом пробує свої сили і в епічних полотнах („Оксана”).

Святослав Гординський

Поетові збірки: „Барви і лінії” (1933), „Буруни” (1936), „Слова на каменях” (1937), „Сновидів” (1938), „Вітер над полями” (1938), „Легенда гір” (1937), „Сім літ” (1939), „Сурми днів” (1940), „Перший вал” (1941), „Вибрані поезії” (1944), „Вогнем і смерчем” (1947). Монографії: „Шевченко-маляр” (1942), „Павло Ковжун” (1943), „Крук, Павлось, Мухин — три українські різьбарі” (1947). Готуються до друку переспів „Слова о полку Ігоревім” та „Із чужих муз” (переклади з таких поетів: Горацій, Овідій, Ронсар, Шеньє, Бодлер, Леконт де Ліль, Ередія, Валері, Байрон, Гете, Шіллер, Кернер, Рилеєв, Словацький та інші).

Богдан Кравців (нар. 1904 р.) був спершу примітний своїм деяким суто-галицьким регіоналізмом. Зате починаючи з „Останньої осені” (1940) та в останніх своїх творах (зокрема, в сонетах і олександринах) виріс у поета соборно-українського, поета, що з великою прилюбністю працює над словом і врівноваженістю свого скромного, але справді клясичного патосу.

Як птахи в далечинь, під бурю і під громи,
від рідних зір і гнізд одбилися давно ми.
Йшли повенню вогні. І задуми й доми
згоряли нам дотла — і далі ми з дітьми
тікали далі в світ, як птахи, безупину...
Хоч промінь спогаду, хоч мрій одну жарину
хотіли зберегти, голубити в серцях —
про край, про рідний той! І завжди темний шлях
одводив далі нас у далеч невідому...
Знайшли чужину ми, згубили путь додому —
і нині молимося, щоб знявся буревій,
щоб хоч дітей привів до рідних зір і мрій.

Збірки поета: „Дорога” (1929), „Промені” (1930), „Сонети і строфи” (1933), „Остання осінь” (1940), „Під чужими зорями” (1941), переспів „Лісні пісень” (1935), „Кораблі” — вибране (1948) та „Речі й образи” (1947) — переклади німецького поета Р. М. Рільке.

Василь Бобинський (1898—?) — талановитий поет, що в кращих своїх віршах був близький до французьких модерністів.

Мов ластівки гніздо, ваш будуар,
доступний тільки для інтимних друзів.
Тут ви поставили тривкий вітвар
вечірнім мріям і світанній тузі,
зачаєній у складах котар.

(„Рубін”)

Якби В. Бобинський був послідовним, то напевне виріс би у першорядного поета. Одначе зацікавлення соціальними момен-

тами, зокрема їх пролетарським трактуванням, понизило мистецький рівень цього цікавого поета. Лише зрідка вдавалося йому дати раду своїй набутій „пролетарській ідеології”, як от у непоганому вірші „За вітринами сонце в скалки покололось”, де пластично зображено, як „гнуться талії дам... в’ються в’юнко тази, як очмаренний гад... з руху ніг — спів жаги”.

І нараз у цей блиск, у цей чад, у цей гамір,
поміж шовки і золото й похоті крик,
вріс, як докір німий, як на совісті пляма,
ввесь в мазуті, брудний і блідий робітник.
Йшов спроквола, круг його тихшав, танув галас,
йшов, у глиб кишенів устромив п’ястуки.
І блискуча струя перед ним розступалась,
якби велетень-смерч обнажив дно ріки.

Авторова поема „Смерть Франка” — сильний твір. Іван Франко постає тут, як „гострий меч подвижницького слова”, як „титанічний молот дивних діл”, як пророк-бунтар, який бачить, що „правди мудрих книг — якісь недоговорені, неповні”, що

... хоч книги — глибина
та більший глиб — життя живе й звичайне.
І хто в його безодні порина,
відкриє в них найкоштовніші тайни.

Хоч як намагався поет проїнятися пролетарською ідеологією (з цією метою він і переїхав на Наддніпрянщину), проте московські більшовики його, як свідомого українця, заслали на Соловки. Не відомо, чи він живе.

Збірки В. Бобинського: „В притворі храму” (1919), „Ніч кохання” (1923), „Тайна танцю” (1924), „Слова в стіні”, „Поезії”, 1920—1928 (Харків, 1930).

Юрій Косач (нар. 1909 р.) — чи не єдиний у модерній українській поезії формальним своїм виявом представник барокко. Предтеч цього поета треба шукати в 17 столітті (Іван Величковський та інші тогочасні наші поети), якщо не наостанку княжої доби. Здавалося б, поле діяльності органічне і відповідне поетовому хистові, однак у Ю. Косача це робиться одним ударом шпади, без глибшого всебічного опрацювання:

Ніч нараз вогнями окрилиться,
і прийде важким нерівним кроком
гевал в синьому, лобатий хам-кертця
із очима в черепі глибоко.
Буде віддих частий і сердитий,
площами клятьба і зойки кволих,

бризне кров на мури і на квіти,
бризне хамові на те уперте чоло.
Та лиш черепи прикладами сторощать,
хтось лагідний, тихий ранню стане —
і впадуть в кривавий порох площі
ті хами лобами перед Паном.

Очевидно, що при такому трактуванні своїх небуденних стилістичних можливостей Ю. Косач потрапляє писати і непогані неоклясичні сонети („Олександр” та інші) або теж бути волюнтаристичним романтиком морської Одеси тощо.

Як прозаїк і драматург Ю. Косач — загально визнаний першорядний творець слова, що енергійною плодovitістю набагато переважає всіх своїх сучасників. Тепер Ю. Косач перебуває в Америці.

Поетові збірки: „Черлень” (1935), „Мить з майстром” (1938), „Гордість і погорда” (готується до друку).

З інших представників українсько-галицької поезії треба згадати **Мелетія Кічуру** (нар. 1881 р.), автора збірок „Tempi passati”, „Без керми”, „Передодні”, **Олеся Бабія**, автора колись непоганих поезій, сонета „Ніщше” та поеми „Гуцульський курінь”, **Романа Купчинського**, творця широко відомих стрілецьких пісень, поезії якого — на жаль — не зібрані в окрему книгу, **Ростислава Єндика**, **М. Матієва Мельника** і **Володимира Янова**.

Зокрема треба згадати, що греко-католицьку літературу репрезентували поети **Орест Петрійчук** („Про те, що люблю я”, 1924), **Степан Семчук**, **Василь Лімниченко** та інші.

У К Р А І Н С Ь К О - К А Р П А Т С Ь К І П О Е Т И

Про поезію Карпатської України 20 років цього століття може дати типове уявлення чи не найкращий тогочасний поет **Гренджа-Донський** (нар. 1897 р.), автор збірок поезій „Квіти з терном”, „Золоті ключі”, „Шляхом терновим” (1924, Ужгород) та інших книжок. Коли на Наддніпрянщині, в Галичині та на еміграції (в Празі й Варшаві) модерна українська поезія досягала верховин мистецтва, в цей час на Закарпатті нидів убогий регіоналізм у всіх ділянках культури. Поети ледве спробували бути слабенькими публіцистами:

Вставай, народе, зривай кайдани,
Виріж тиранів, катів убивай,
За наші сльози, за наші рани,
За наші муки, — згинуть тирани,
Раби, до бою за любимий край.

(Гренджа-Донський, 1924 р.)

Одинокую заслугою цих поетів було те, що вони писали українською мовою.

В 30 роках, ідучи назустріч пробудженню народних мас із лєтєрґічного сну, Організація Українських Націоналістів не тільки підсилила публіцистичний тон закарпатських поетів, а й надала їхній творчості бодай мінімального грамотного вияву. Так вірші **Миколи Рішка** („Гірські вітри”, 1936, Ужгород) з боку версифікації куди вправніші:

Летить, пісні, — в низи і гори, —
Надихані вогнем гарячим.
Засійте світлістю простори,
Будить зі сну братів незрячих.
Не жду за вас вінців лаврових,
Бурхливих оплесків, овацій...
Я ж вас створив з душі і крові
Для чину, боротьби та праці.

Іван Ірлявський уже талановитий поет, що змагає до мистецтва поезії:

Похід

Захинаяуться леготом ниви,
і під лісом дорога курна.
Закосичені листвою гриви
у поході в коня.
Нахиляються яблунь корони,
переспіллям запахла лани,
віддзвонили в селі, — вже не дзвонять,
тільки броня дзвенить.
Буде жито копитами збите,
кого доля така не мине,
щоб степи були цвітом укриті,
а не кров'ю й вогнем.

1941 р. молодий поет прибув до Києва, „столиці рідної”, „з усіх столиць найкращої” і активно взявся за національно-культурну працю. Німецькі фашисти поспішили І. Ірлявського заарештувати і незабаром разом з О. Телігою його розстріляли.

Поетові збірки: „Моя весна” (1940), „Вересень” (1941), „Брості” (1942).

Іван Колос — ще вправніший за І. Ірлявського. Талановито, „простими, немов гірські вівси, чуттями” передає він свою любов до Карпат, овіяних легендами про Лаборця і Довбуша, до рідної Тиси:

О, Тисо, що пливеш, неначе срібна смуга,
Між зеленню ґрунів та пелєхатих гір,

Нераз в моїй душі будила запал туги
І шумом кликала у золотий простір ...
О, Тисо, можеш ти граніти скал розбити
І йти нестримано до власної мети.
То ж я, поклонник твій, хотів би навчитись
Так просто й радісно до ясних мет іти!

Поетова книга: „Молоді мої дні” (1938, Ужгород).

Варто згадати і **Юлія Боршош-Кумяцького**, автора, збірок „Весняні квіти”, „З мого краю”, „Країна див”, „В Карпатах світає”, „З наказу роду”, „Кров кличе” (1938) тощо. Для зразка його творчості наведемо вірш „Цвітна неділя”, на якому слідно благодатний вплив Б. І. Антонича.

Цвітуть наскрізь весняні вітання,
Найсолодшим медом сонце сходить,
Стелить весна вицвіле кохання
Квітневі, що полями проходить.

Їде весна на квітчастім возі,
Сиплеться цвіт вишень на дороги,
Коло річки весна святить лози
Й простелює Богові під ноги.

На Закарпатті деякий час перебував і **Микола Чирський**, автор „Емалі”, що разом з О. Ольжичем немало впливав на зростання місцевих поетів.

ПРАЗЬКА ЛІТЕРАТУРНА ШКОЛА (Поети першої еміграції)

Після поразки наших визвольних змагань 1917—1922 р. р. велика частина української культурно-політичної еміграції осіла в Чехословаччині, зокрема в Празі. Імена поетів Євгена Маланюка, Юрія Липи, О. Ольжича, Олени Теліги, Юрія Дарагана, Оксани Лятуринської, Олекси Стефановича, Леоніда Мосендза, Н. Ливицької-Холодної та Миколи Чирського міцно зв'язані саме з цим періодом високомистецької літератури поза Україною. Вже є добра тенденція назвати цю групу поетів празькою літературною школою, бо, хоч не всі згадані жили постійно в Празі, цьому серці Європи (Є. Маланюк і Н. Ливицька-Холодна перебували, здається, більше в Варшаві), проте, Прага, маючи Український Музей, „Пробоем” та інші українські видавництва, була центром, що випромінювала настрої і прагнення активу культурно-політичної еліти. Навіть Д. Донцов зі своїм „Вісником” у Львові уважно прислухався до голосу саме цього середовища.

Найбільшою заслугою цієї школи було те, що вона узаконила в нашій модерній літературі княжий період української історії, освітливши його по-державницькому, а не з народницького погляду, як це було раніше. Ще в Івана Франка, при всій його модерності, народницький погляд у княжій тематиці давав себе сильно відчувати. Та інакше стало в 20 роках на еміграції. Юрій Дараган перший по-пробував глянути на Київську Русь очима українця-державника, а Євген Маланюк та О. Ольжич озмислили це філософічно, вірніше історіософічно.

Юрій Дараган (1894—1926) — поет-романтик, що цікавився пердусім княжою та козацькою тематикою.

Так червоніє кров півоній,
Так гірко скаржиться полинь,
Бо вже давно козацькі коні
Відтанцювали в далечинь...

Якийсь своєрідний княжий кольорит лежить на окремих поезіях Ю. Дарагана.

Вечір

Як князь — ранений день схиливсь на захід,
Одкинув свій червоний щит.
Рубіни крові бризнули на дахи,
І червінню спокійний став блищить.
Зідханням лине тихий повів вітру.
І ладаном — осінній аромат.
На очі насуває вечір мітру
І править жалібний обряд.
А герць гучний був, променистий, впертий.
Мій Боже! Радісно співає сурма...
О, дай же і мені в свій час умерти
Так пишно і безжурно.

„Дараган — гридень бога сонця, не Ра, а Дажбога, такий ясний і дзвінкий, мов срібна сурма... Він побратим Дунаю, Добриня з двору Володимира, красного сонечка...” (О. Лятуринська).

На жаль поет не встиг розвинутися. Дуже молодим помер він від сухот у Празі, полишивши єдину збірку поезій „Сагайдак” (1926).

Євген Маланюк (нар. 1897 р.) — видатний поет, що сміливо увів в українську поезію державницький напрям думання. Як історіософ, розробив чітку візію будучої України. „Варязка сталь і візантійська мідь” мають, за його поглядом, стати наріжними каменями нашої держави-потуги.

Почав Є. Маланюк, як романтик і як новатор. Змінити довго існуючі, заялозені правила писання поезій — було основне його

завдання. Для нього був той „не поет, хто лиш невпинно дзюркоче про добро і зло”. „Поет-мотор! Поет-турбіна!” — проклямував він у часи ренесансу української літератури і в своїй поетичній практиці давав наснажені волюнтаристичні поезії. Це був справді „залізних імператор строф”.

Поезія Є. Маланюка сповнена міцної любови до батьківщини — України, — а коли заходить мова про Москву, цього ворога ч. 1, поет вибухає великими гнівом.

Всі вироки, здається, проказав
Рвучким і ярим віршем... А Росія
Ще догнива, як здохлий бронтозавр,
І труп — горою — мертво бовваніє.

Не дивниця, що ім'я Є. Маланюка, як і Д. Донцова, було символом боротьби проти московських наїздників, додавало надії і гартувало серце до боротьби з Московією.

...Даремно, вороже, радій,
Не паралітик і не лірник
Народ мій — в гураган подій
Жбурне тобою ще, невірний!
Ще засилатимеш, на жаль,
До Києва послів московських, —
І по паркету наших заль
Ступати лаптю буде сковзько.

Поезія Є. Маланюка, як зазначено вже, новаторська: в ній немає традиційних вишневих садочків, зідхань соловейків і подібних кволих ідилій. Натомість у „рвучких і ярих віршах” пульсує потуга, образи часто-густо бувають дуже сміливі, навіть позасвідомі, але завжди влучні й доречні.

Знаю — медом сонця, ой, Ладо,
В твоїм древнім тілі — весна.
О, моя степова Геллада,
Ти й тепер антично-ясна.

Оце „мед сонця”, „в древнім тілі — весна” — якраз і є те, що ми називаємо модерною поезією, справжньою поезією.

Степова Геллада, себто невмируща Україна, була тією стежкою, що повела поета від новаторства до послідовного клясицизму. Поет виріс і дозрів, а його поезія стала мудрою, вічною:

Поглянь на камінь. Він мовчить
мовчанням мудрости і віри.

Минає все. Лиш він, як правда
найбезумовніша застиг
з незримим виразом погорди.
І той його камінний сміх
не бачать перехожі орди.

Тепер поет перебуває в Америці.

Книги Євгена Маланюка: „Стилет і стилос” (1924), „Гербарій” (1926), „Земля й залізо” (1930), „Земна Мадонна” (1934), „Перстень Полікрата” (1939), „Вибрані поезії” (1943).

Юрій Липа (1901—1944) — поет, письменник і публіцист. Від невиразного символізму в ранніх поезіях:

Як злотий дзвін монастиря,
Співає пристраснее літо,
І неба синього зоря
В мені закохана укрито;
В цвітучій мудрості доріг
Мене сповили сонні міти
Про дні, що йдуть, що я не встиг
Їх, сміючися, покорити

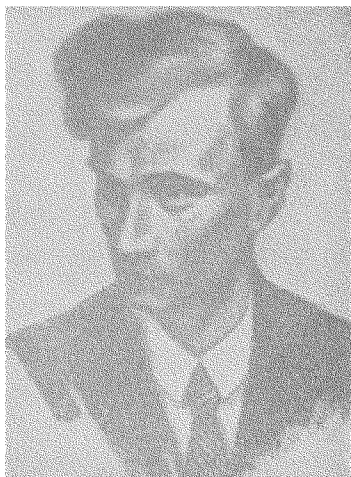
почерез волюнтаристичний романтизм:

Пануй, пануй над вічною землею,
Велика нація із берлом і мечем!

перейшов до класицизму:

Євген Маланюк

О. Ольжич

Бездомних псів, що лижуть кість суху,
Нагороди притулком теплим, Боже,
Вкажи брудним ропухам купи листя
І гайворонам їх колючі гнізда.
А тим, що злочин тління розсівають,
Убійникам душі явись у гніві,
Указуючи путь, що безконечна, —
Хай з божевільним поглядом од жаху
Покинуть справедливу Батьківщину
А іншої довіку не знайдуть.

Ю. Липа примітний особливим нахилом до використання архаїзмів, при допомозі яких часом домагався високого поетичного стилю.

Дуже жаль, що поет нехтував своєю поетичною творчістю, не надаючи їй великого значення, а був це поет, безперечно, обдарований. Прозова, зокрема есеїстична та публіцистична творчість Юрія Липи має велику ідейно-виховну вартість.

Юрій Липа упав, як герой, у боях УПА проти московських по-неволувачів.

Книги його поезій: „Світлість” (1926), „Суворість” (1933), „Віру” (1938?). Він — автор книги „Бій за українську літературу” (1935).

О. Ольжич — Олег Кандиба (1908—1944) — найбільший поет-філософ нашого часу, першорядний мистець слова, що дуже поглибив класицистичний напрям нашої поезії. Будучи за фахом археологом, О. Ольжич обґрунтував свою духовість на міцних основах первісноносильного первня дохристиянських часів та античності. Був це великий поет-ідеаліст, що гордо підніс „цитаделю духа” на боротьбу за створення Української Соборної Незалежної Держави. Мистецьким словом і самопосятним ділом служив визволенню України і за неї поклав свою голову (схоплений німецькими гестаповцями, був закатований у концтаборі в Саксенгавзені).

Господь багатий нас благословив
Дарами, що нікому не відняти:
Любов і творчість, туга і порив,
Відвага і вогонь самопосяти!

Солодких грон і променистих вин
Доволі на столах його веселих.
Иди ж сміливо і бери один,
Твоєму серцю найхмільніший келих.

(Цей твір не увійшов до жадної поетової збірки).

Поет із даром великого філософа-пророка розумів нашу добу найбільше і найкраще:

О неба сірість, оливо води,
В густих туманах обважнілі віти.
Страшна вагітність, що несе плоди,
Які аж правнукам узріти.

Це він став на чолі нашої Правди, щоб
...бачити тільки Сонце,
Щоб тільки кричати Правду!

Це він учив нас:

Одвага. Непохитність. Чистота.
Милуйтеся. Беріть. І будьте, будьте!

Слово О. Ольжича „просто і суворе”, виважене і обточене, як ринь, до якої „вії примкнеш... і раптом чуєш силу вод рвучку і різкість вітру, що над нею віяв”. Образи поетові небувало оригінальні:

I. Лягли на перса зимної землі
Шляхи асфальтові, ясні і прості.
І невідкличні прагнення твої,
Як сонце у холодній високості.

II. Нестерпимо сліпучою буде остання хвилина
Обгорілому серцю, що прагло солодкого чуда.

Минатимуть століття, а творчість О. Ольжича буде завжди актуальною. Це — першорядне високе мистецтво духа. Прийдешні борці за Україну будуть завжди припадати до цього цілющого джерела, щоб набратися снаги і сили, певности і мудрости.

Книги О. Ольжича: „Ринь” (1935), „Вежі” (1940), „Підзамча” (1946). Як учений, О. Ольжич полишив багато надзвичайно цінних наукових публікацій.

Олена Теліга — О. Шовгенів (1907—1942) — видатна поетка, „українська Жанна д'Арк” (В. Державин).

Експансивна волютаристка своєю вдачею, кращими своїми поезіями засвідчила „цілковиту приналежність... до українського клясицизму” (В. Державин).

Немов рослина в сонячнім вікні,
Яка неждано вигнулась стрільчасто,
Я відчувала стрункість власних ніг
І гнучкість рук, що хочуть взяти щастя.

Так заявляла поетка про себе, якій „вітрами й сонцем Бог шляхи

намітив", яка „там, де треба", потрапляла бути „тверда і сувора", від якої „жадний ворог... не діставав... ясних привітів".

Після Лесі Українки Олена Теліга найвидатніша наша поетка. У своєму зверненні до чоловіків вона клясично просто визначила роль жінки в суспільстві:

Олена Теліга

О, так, я знаю, нам не до лиця
З мечем в руках і з блискавками гніву,
Військовим кроком, з поглядом ловця
Йти завзято крізь вогонь і зливу.
Ми ж ваша пристань — тиха і ясна,
Це кораблями — ваші збиті крила...
Не Лев, а Діва наш відвічний знак,
Не гнів, а ніжність наша вічна сила.
Та ледве з ваших ослабілих рук —
Сповзає зброя ворогам під ноги,
Спиває ніжність легендарний крук —
Жорстокий демон бою й перемоги.
І рвуться пальці, довгі і стрункі,
Роздерти звички, мов старі котари,
Щоб взяти зброю з вашої руки
І вдарить твердо там, де треба вдарить.
Та тільки меч — блискучий і дзвінкий,
Відчує знову ваш рішучий дотик, —
Нам час розгорне звиклі сторінки:
Любов і пристрасть... Ніжність і турбота

З сучасних наших поеток лише О. Теліга зуміла дати такі мужні образи, що належать до високого мистецтва поезії:

Не візьмеш плачу з собою —	Щоб мав ти в залізнім свисті
Я плакати буду пізніш!	Для крику і для мовчань —
Тобі ж подарую зброю:	Уста рішучі, як вистріл,
Цілунок гострий, як ніж.	Тверді, як лезо меча.

Заарештована в Києві на початку 1942 р. німецькими фашистами, О. Теліга загинула смертю хоробрих, вірна своєму ідеалові — Українській Соборній Незалежній Державі.

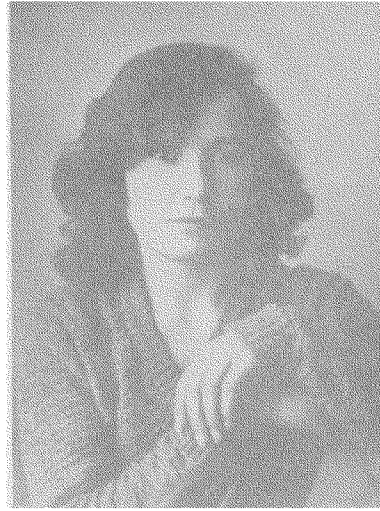
Посмертні збірки поетки: „Душа на сторожі" (1946), „Прапори духа" (1947). Чимала кількістю спадщина О. Теліги ще далі чекає на свого видавця.

Оксана Лятуринська (нар. 1902 р. на Волині) — відома українська поетка, скульпторка і малярка, що в празькій літературній школі займає своє почесне місце.

Українська дохристиянська мітологія, якої нам ніколи не треба цуратися, а навпаки всіляко її зберігати і лише жаліти, що не до-

сягла вона такого буйного розвитку, як, наприклад, у древніх греків, отже, дохристиянська мітологія, як і героїчні діла наших князів і воїв, пластично оживають у майстерних поезіях-мініатюрах О. Лятуринської.

Недобрее віщує Див.
Лише в один кінець сліди.
А сурми сурмлять войовничо.
Степ майорить і кличе, кличе.
Ити за Дін чи не іти,
Шоломом черпнути води?
Схрестити меч свій харалужний
На поклик бойовий і тужний?
Ану ж не буде вороття?
Назад підкови не слідять.
Багрянці стигнуть. Страшно краєм.
І Див кричить, коня лякає.

Оксана Лятуринська

Героїка — один з випробуваних засобів зображувати нашу старовину. Та поетка вміє це по-своєму робити:

Рівнинний степ, широкий степ видовжується і росте, могили товпляться узгір'ям. Як вимірять страшне безмір'я висот і сил, стремлінь, снаги?	Як не притиснуть остроги Тяжкокопитному коневі? І обрій дальній і рожевий наближується, рветься вшир. П'є дужі груди багатир.
--	---

У своїй творчості О. Лятуринська широко використовує, творчо перетоплюючи, „Слово о полку Ігоревім”, літописи, думи, народні пісні, але карб і вагота повного слова — одне з найкращих її досягнень. Як мужньо звучить її поетичний голос, коли вона суворо додержується саме цього, властивого їй способу вислову:

Мое лице стидом горить,
а на лиці моїм — ганьба.
Як кровію її не змить,
вогнем не випекти до тла?
У грудях ненависть моя.
В мойому серці — гнів кріпкий.
Мій меч бряжчить. Та ж ти — вояк!
Честь лицарська кричить:убий!

Тепер поетка перебуває в Америці.

Книги О. Лятуринської: „Гусла” (1938), „Княжа емаль” (1941), „Всселка” (приготована до друку).

Олекса Стефанович (нар. 1900) — відомий поет, цікавий передусім своїм мистецьким трактуванням нашої доби, як апокаліптичної:

1941—1944

Уся у хлібі вона, —
Прокльоном для неї хліб сей.
Страшних Судів сторона.
Рівнина Апокаліпси.
Година книг розкриття.
Розкритою книгою жита,
Розкрита книга життя,
Криваво, чорно розкрита.
Немає хмарам кінця, —
Одна темніша, ніж друга.
... „Горі імієм серця!”
Во ім'я Змагу й Отця
І Сина й Святого Духа.

Олекса Стефанович

У розробленні тем національно-героїчних має поет поважні успіхи (вірш „Крутянцям” та інші).

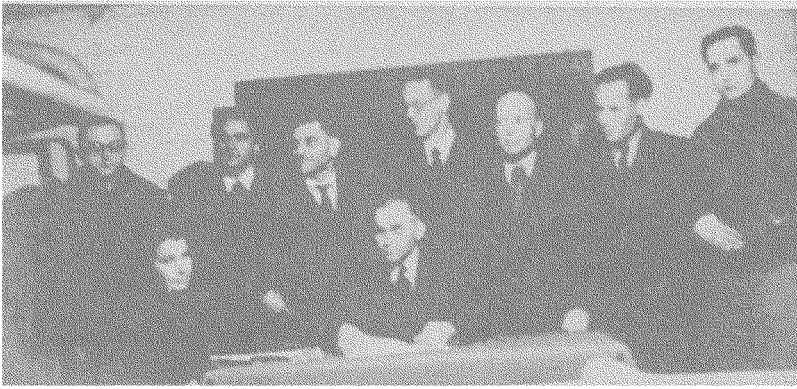
В інших своїх поезіях О. Стефанович себе менше виявив. Способом вислову та характером творчости примикає поет до празької літературної школи.

Збірки поетових творів: „Поезії” (1929), „Stephanos” (1938), „Кінецьсвітне” (готується до друку).

Леонид Мосендз (1897—1848) — поет, що у краших своїх поезіях шукав синтези Західної Європи з Україною і цим самим творив цікаве доповнення до празької літературної школи.

Від болю за втраченою батьківщиною у перших своїх поезіях Л. Мосендз дійшов до гідного аристократизму духа, який прозирає з багатьох його сонетів (і навіть цікавого вінка сонетів).

„Не забувай про Захід!” — вибиває годинник на романській вежі у одній з поезій Л. Мосендза. І справді поет завжди писав так, що Європа, частиною якої і ми є, властиво, лицарська Європа завжди присутня у кожному вірші. З цього погляду оповідання Л. Мосендза, зібрані в „Помсті”, ще цікавіші за його поезії.

Перший зїзд МУР-у (грудень 1945 р.) Сидять: О. Лятуринська і У. Самчук, стоять (зліва—праворуч): В. Шаян, В. Барка, І. Костецький, Ю. Шерех, Б. Подоляк, І. Багрянний, Яр Славутич

Поєми „Канітферштан” і „Волинський рік”, наближені до класицизму, прекрасні відчуттям української природи і побуту. Власне, ці останні твори і скріплювали на душі хворого поета, що помер у Швейцарії, довго лікуючись від довгорічної хвороби — сухот. Поет, не дивлячись на своє „неукраїнське прізвище”, походив з родини, що з діда-прадіда вважала себе українською.

Книги поетичних творів Л. Мосендза: „Зодіак” (1941), „Канітферштан” (1945), „Волинський рік” (1948). Є відомості, що поет полишив збірку недрукованих поезій та тритомовий роман прозою. Прозові твори за життя автора надруковано у книгах „Помста” і „Засів”.

Варто теж відзначити поетку **Наталю Лівницьку-Холодну**, зокрема її емоційну патріотичну збірку поезій „Сім літер” (1937). Її перша збірка „Вогонь і попіл” (1934), не позбавлена деякої альбомности і легкої еротики, цікава своїм виявом здорової снаги і полум'яної жагучости. Останнім часом поетка, на превеликий жаль, не бере активної участі в літературному житті.

ПОЕТИ ДРУГОЇ ЕМІГРАЦІЇ

30 роки на Наддніпрянщині були темною, жахливою плямою української літератури. Друга світова війна ще посилила наші втрати. Тому то пожвавлення літературного руху в 1945—50 р. р. на еміграції, переважно в Баварії, було справжнім ренесансом у мініатюрі. Можна навіть говорити про баварський період української літератури поза Україною.

Об'єднання письменників МУР (Мистецький Український Рух), що заснувалося в грудні 1945 р. і активно проіснувало 3 роки, довершило збір творців слова і їхню кристалізацію за літературними

напрямами. В цьому полягає безперечна заслуга МУР-у, при всіх його недоліках.

Хоч літературний процес відбувався по таборах українських скитальців у не зовсім нормальних умовах, хоча видавнича діяльність текла самопливом, проте цей період української літератури, зокрема поезії, припинив поширення чорної плями української літератури 30 років. Настало світання. Було перекинуто міст до 20 років, до ренесансу української культури. Дякуючи саме цьому, можемо похвалитись небуденними творами. Насамперед треба відзначити з видань поезії „Sonnetarium” М. Зерова, „Рівновагу” Євгена Плужника, „Душу й долю” Михайла Ореста і „Поет” Теодосія Осьмачки, книг, безперечно, непроминальної вартости. Крім того, появився ряд нових авторів, що вдосконалюються в вибраному напрямі і своєю творчою діяльністю піддержують розвиток літературного процесу.

Михайло Орест (нар. 1901 р.) — видатний поет, тонкий майстер, що підняв український класицизм на небувалу височінь.

Поезія Михайла Ореста — „це поезія екстатичної візії духового Монсальвату. „Як сонце літне — храмові вітражі”, так тематику Орестову скрізь просякає метафізичний комплекс Грааля — ідея образности та осяяння” (В. Державин).

Михайло Орест

Що принесу під гостелюбний,
В обіймах віт спочилий дах?
Що полишили роки згубні
І що я сам — по тужних днях?

Зерно у бурунах потали,
Я знав ганьбу і глум, і гніт
І бурі лютости топтали
Шолом ума і серця щит.

Та віра, чудом розбуяла,
Мене вела у тьмі шукань —
І раптом очі осіяла
Повита в непорочну рань

Долина ждана і жадана,
Святна і радісно п'янка —
І знаю: дивний дар дістане
Моя натомлена рука.

Луну минулого страждання
Я тут, під камінь, покладу
І в ясності неподоланній
В обітований край ввійду.

І, спраглий дружньої гостини,
Піду, окрилений, на дим,
Що в високості добрі ліне —
Із раю в рай, із дому в дім.

По-мистецькому елегантна, вишукана, філігранна поезія Мих. Ореста може служити прегарним зразком нашої репрезентації перед модерною поезією інших народів. Як Рільке та Георге підняли німецьку поезію до вершка можливого осягу, так підносить Михайло Орест українське поетичне мистецтво.

Міра потуги

Владар сердечних глибин, що потуга його є безмірна,
В міру бажання твого владу покаже свою:
Гори бажання, підхмарні гори плекай, о людино —
Скільки признаєш його, стільки ж і сили він дасть.

Велику працю провадить Мих. Орест і в царині мистецького перекладу. Його велика антологія німецької поезії українською мовою (підготовлена до друку) — величезне наше досягнення. Перекладає поет також із французької та англійської мов.

Пробувши кілька років на засланні, що дуже загальмувало його дебют, М. Орест мав виняткове щастя повернутися й під час війни емігрувати з України до Західної Європи, де й перебуває тепер.

Книги М. Ореста: „Луни літ” (Львів, 1943), „Душа й доля” (1946), „Держава слова” (підготовлена до друку).

Різні, полюсно протилежні міркування викликала поетична творчість **Василя Барки** (нар. 1908 р.) Одні дуже похвально відгукувалися про його поезії, в яких „Шевченко сполучився з П. Тичиною” (Ю. Шерех), другі обмежувалися лише констатацією „вкрай мавірних спроб інфантильно-сентиментальної лірики і ще менш виправданих модернізацій козацької думи” (В. Державин). Нам здається, що замала ще перспектива для оцінки цього поета. Час — найкращий критик — відсіє все те, що заважає показові справжнього Барки, в якого — попри дискусійні настанови — є цікаві місця.

I.

Рай

Моляться сонячники.

Моляться сонячники.

Грім на хмарі Біблію читає...

Голод. Мати немовля вбиває...

Тополя пошепки: страшний який

Тополя закричала: он який

Твій плач, Ісаїє!

Мій рай, Ісаїє!

II.

Хай грудка ґрунту рідного впливає піт:

крихка, сира та млиста, без окрас,

вона любіша, ніж весельчатий дорогоцвіт

вершин коронних! Ми в печальний час

її знаходимо дрижачими перстами

на грудях, під чужими сорочками,

і тиснемо до рани серця...

(„Вітчизна”)

З погляду стилістичного поезія Василя Барки дуже еклектична: всі напрями стопилися в ньому в щось одне, з якого починає викреслюватися поет обдарований і своєрідний.

Книги В. Барки: „Апостоли” (1946), „Білий світ” (1947), „Океан” (підготовлена до друку).

Іван Багрянний — поет-неоромантик. Зазнавши переслідувань енкаведистів і кількарічного заслання на Далекому Сході, вирвався на еміграцію і видав книгу „Золотий бумеранг” (1946), де зібрав до купи рештки розгубленого та знищеного перед сподіваними обшуками. Стилiстично сорокатий, схильний до накопичення туманних метафор і різних метрів і ритмів, поет у одній з останніх своїх поем, а саме в „Гуляй-полі” спромiгся сильно передати пробудження степової стихії українського народу:

Лежить Гуляй-Поле в крові і в сльозах,
Потоптане, смертю розоране,
В бомбових кратерах і черепах,
В гільзах,
в ожугах,
в м'язах,
в трісках...
І навіть не крячуть ворони —
Жахаються круки, минають здаля, —
Шкіриться жаско, смердить земля.

Імпозантна у своєму зовнішньому вияві, поетична творчість Багрянного не завжди глибокодумна, як це впадає в очі з першого, раптового сприймання.

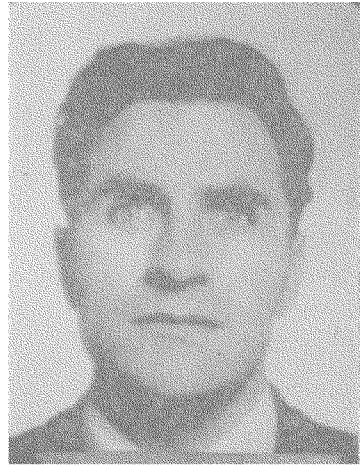
Те ж саме можна сказати і про його драматичну творчість. Як прозаїк, І. Багрянний широко відомий своїм двотомним пригодницьким романом „Тигролови”.

І. Багрянного годилося б зарахувати до поетів 20 років, коли він видав кілька збірок („До меж заказаних” та інші), але його творчість у 40 роках на еміграції має куди більший резонанс.

Серед поетів старшого віку треба відзначити поета-філософа **Володимира Шаяна** („Гимни землі”, 1945 та інші), **Вадима Лесича**, експресіоніста формальним виявом і символіста змістом („Книга тривань”, що друкувалась по часописах; окремо ще не вийшла з друку), **Богдана Нижанківського** („Щедрість”, 1947). **Теодор Курпiта**, крім цікавого зображення нашої скитальщини в духово-політичному розумінні („Not a Pass”, 1946), подарував нашій літературі талановиту книгу пародій „Карикатури з літератури” (1947), що своєю енциклопедичністю нерідко переважає чудові пародійні вірші

Яр Славутич

Василь Барка

Порфирія Горотака („Дияболічні параболи”, 1947) та сатиричний струмінь **С. Риндикового** „Логоса” (1942), як і віршовану бувальщину „Гава Їсько” (1949) **Василя Чапленка**.

О. Гай-Головко після патріотичної збірки „Сурмач” (1942) дав цікаву задумом, а подекуди й виконанням книжку „Коханіяда” (1947). **Л. Яцкевич** у збірці „Чавун” (1948) порушив індустріальну тематику, що — після шаблонів підсоветських поетів — лежала у нас облогодом. **І. Ковалів** („Прелюді”, 1942) щодаді виказує мистецьке зростання. **Інна Роговська** з успіхом пише ліричні мініатюри та перекладає старо-китайських поетів.

Авторові цієї книжки належать збірки поезій: „Співає колос” (1945), „Гомін віків” (1946), „Правдоносці” (1948) і „Спрага” (1950).

Невеличкий вибір із цих чотирьох збірок появилася німецькою мовою в перекладах Володимира Державина. — „Spiegel und Erneuerung”, 1949.

З наймолодших поетів варто згадати неосимволістів **Олега Зуєвського** („Золоті ворота”, 1947), **Андрія Гарасевича** (1917—1947), збірки: неокласичні „Сонети”, 1941 і неосимволістичний „Визов” — недрукована; поетів з впливами неокласичної школи: **Леонида Полтаву** („За мурами Берліну”, 1946; „Жовті каруселі”, 1948), **Ігоря Качуровського** („Над світлим джерелом”, 1948), **Бориса Олександрова** („Мої дні”, 1947), **Остапа Тарнавського** („Слова і мрії”, 1948), **Микола Щербака** („Вітер над Україною”, 1947), **Леонида Лимана**; поетів з неоромантичними впливами: **Петра Карпенка-Криницю** („Полум’яна земля”, 1947), **Михайла Ситника** („Відлітають птиці”,

1946), **Юрія Балка** („Близьке й далеке”, 1945), **Юрія Буряківця** („До вершин духа”, 1948), **Олексу Веретенченка** („Перший грім”, 1941), **Ганну Черінь**, **В. Скорупського**.

Ясна річ, що молоді поети ще далеко не виявили своїх здібностей і уподобань. Тому то зарахування кого-небудь до якогось напрямку — дуже умовне (за небагатьма винятками).

В цьому огляді не обговорено поетів 30—40 р. р. з підсоветської України. Хоч були там поети, безперечно, талановиті (Андрій Малишко, Іван Вирган, Євген Фомін, Терень Масенко, Михайло Стельмах та інші), однак примусові настанови московських большевиків, окупантів України, понівечили ці таланти ще в цвіту, не давши їм визріти. Автор приготував про них окрему статтю.

* * *

Цитати у цьому огляді наведено з таких публікацій:

Андрій Ніковський: „Vita nova”, Київ, МСМХХ.

М. О. Скрипник: „Наша літературна дійсність”, 1928, Харків.

Сергій Єфремов: „Історія українського письменства”.

Микола Зеров: „До джерел”, вид. 2, 1943, Львів.

Я. Савченко: „Поети й белетристи”, 1927.

А. Шамрай: „Українська література” Харків, 1927.

А. Лейтес: „Десять років української літератури”, 1928.

М. Доленго: „Творчість В. Сосюри”, 1931, Харків.

Є. Ю. Пеленський: „Антологія сучасної української поезії”, ч. I. Поети 1920-их років, 1936, Львів.

Оксана Лятуринська: „Юрій Дараган”, „Заграва” ч. 4, 1946.

Юрій Шерех: „Стилі сучасної української літератури на еміграції”, „МУР” ч. 1, 1946.

Володимир Державин: „Три роки літературного життя на еміграції”, 1948, Мюнхен.

Володимир Державин: „Поезія Миколи Зерова і український класицизм” (передмова до „Sonnetarium”, 1948).

Володимир Державин: „Національна героїня” (про О. Телігу), „Промінь”, 10 листопада 1948.

Wolodimir Derzawin: „Gelb und Blau,” moderne ukrainische Dichtung in Auswahl, Augsburg, 1948.

Заставка Юрія Нарбута

MODERN UKRAINIAN POETRY

A REVIEW

PREDECESSORS OF MODERN POETRY

The beginning of the twentieth century marked a new era in Ukrainian literature.

Whereas up to this point Ukrainian poets had been primarily engaged in deploring the harsh fate of their own people, the beginning of the twentieth century saw a sharp change.

IVAN FRANKO (1856—1916) and LESYA UKRAINKA (1872—1913) were the last to contribute heavily to this popular trend in Ukrainian poetry. They also were the first who by their work manifested the sharp transition to the „Europeanization” of Ukrainian poetry. Ivan Franko’s *“Semper Tiro”* (1906) and the prologue to his *“Moses”* (1905), and Lesya Ukrainka’s dramatic works (*“Orgy,”* *“Possessed,”* *“On the Field of Blood”* and others) are the precursors of our modern poetry, if one does not take into consideration the late works of TARAS SHEVCHENKO (1814—1861), not infrequently related to modernistic modes of expression, and also some verses by PANTELEIMON KULISH, YAKIV SHCHOHOLIV and YURIY FEDKOVYCH.

These beginnings of I. Franko and L. Ukrainka were followed by other poets, such as MYKOLA VORONY (1871—?), MYKOLA FILANSKY (1873—?), ALEXANDER OLES (1878—1944), HRYHORY CHUPRYNKA (1879—1921), PETRO KARMANSKY (1878—?), AGATANHEL KRYMSKY (1871), VASYL PACHOVSKY (1878—1943), BOHDAN LEPKY (1872—1941) and others. Still under traditional influence, these poets sought to break away from the popular trend, as an expression of provincialism and as a shallow evocation of the art of poesy, and at the same time to orient Ukrainian poetry toward the larger horizons of Western European literature. Extremely sensitive to reception of reality, in varying degree and at times impetuously, they attempted to replace popular esthetics with the modern in their writings. For their efforts they were called modernistic poets by literary critics.

These modernists had noble aims but achieved no great accomplishments; nevertheless, they prepared the groundwork for the development of later poets: PAVLO TYCHYNA, MAXIM RYLSKY, EUGENE PLUZHNYK and other representatives of this high art of poesy.

Modern Ukrainian poetry (in the fullest sense of the term) began only with the decline of the Russian and the Austrian empires, and the development of the aspirations for a free Ukrainian state.

POETRY—MAIN ELEMENT OF THE UKRAINIAN RENAISSANCE

The proclamation of the independence of Ukraine (January 22, 1918) laid a strong foundation for the renaissance of Ukrainian culture, especially literature. In 1918 appeared *“Sunny Clarinets”* by P. Tychna and *“Under Autumnal Stars”* by M. Rylsky, which inaugurated the actual development of modern Ukrainian poetry.

The Ukrainian modernists, who assumed leadership of the cultural development of their nation, have not relinquished such to this day. Neither prose nor criticism, neither the theatre, music nor printing, all of which also competed for supremacy, could match the achievements of poetry. In no other domain were there so many schools and influences as in poetry. Symbolism, neo-classicism, or classicism, impressionism, expressionism, futurism, neo-romanticism and other schools—all developed profusely and produced a rich harvest. It was at this time that Ukrainian poetry was on a par with that of Western Europe. In the artificially-constituted Soviet Union the Ukrainian poetry forged ahead of the poetry of the other peoples. Even the Russian poets were forced to make way for the Ukrainians. White Ruthenians, Georgians, Armenians, as well as western neighbors (Poles Serbs and Bulgarians), regarded with admiration the prodigal growth of Ukrainian culture.

LES KURBAS in the theatre, MYKOLA KULISH in drama, ALEXANDER DOVZHENKO in films, HRYHORY KOSYNKA and YURIY YANOVSKY in prose—all succeeded in establishing modernistic influences. Their names will be engraved in gold in the history of the Ukrainian Renaissance. But the brightest lights of the Renaissance of the twenties will remain forever the modernists Pavlo Tychyna, Mykola Zerov, Maxim Rylsky, Pavlo Fylypovych, Yuriy Klen, Eugene Pluzhnyk, Todos Osmachka, Mykola Bazhan, Volodymyr Svidzinsky and Mykhaylo Dray-Khmara.

The fact of the existence of the Ukrainian state for four years (1917—1921) had far-reaching consequences. After occupying Ukraine, the Russians did not dare to carry out any sudden cultural pogrom; they waited instead for their own stabilization. Meanwhile the Ukrainian Renaissance penetrated every phase of Ukrainian life and reached every corner of the Ukrainian land. The spirit of this movement was no longer popular, but modernistic.

Literary discussion (1925—28) summarized the results of a decade of the Ukrainian Renaissance. Initiated by Mykola Khvylovy and supported by Mykola Zerov, it indicated the road to be followed by Ukrainian culture if it wished to be independent and highly developed. "*Away from Moscow!*", the slogan of Mykola Khvylovy, above all was based on the accomplishments of the Ukrainian Renaissance. "*To the sources!*" was another slogan, devised by Mykola Zerov, endeavoring to direct Ukrainian culture toward Western and Southern Europe as a repository of eternal values.

SOVIET DESTRUCTION OF UKRAINIAN RENAISSANCE

Toward the end of the twenties, however, the literary societies ("*Lanka,*" "*Mars,*" "*Hart,*" "*VAPLITE,*" "*Pluh,*" "*VUSPP,*" neo-classics and others), in which the poets and writers could "express themselves according to their artistic light" (M. O. Skrypnyk), were completely liquidated. The Russian Bolsheviks opened a general attack against everything Ukrainian. Characteristically enough, the destruction of the Ukrainian peasantry as the base of the nation was accompanied by the destruction of the elite of Ukrainian culture.

Here is an incomplete list of those executed or deported by the Russian Bolsheviks; of Ukrainian writers, poets, artists, painters and other intellectuals:

1. EXECUTED: Hryhory Chuprynka, Hryhory Kosynka, Kost Bureviy, Alexander Vlysko, Dmytro Falkivsky, Mykola Khvylovy (committed suicide), I. Krushelnytsky, T. Krushelnytsky, M. Lebedynets, R. Shevchenko and others. In 1919 Vasylyl Chumak and others were executed by Denikin forces. (The German Fascists who came to Ukraine in 1941 executed or tortured to death O. Olzhych, Olena Teliha, Ivan Irlavsky, Mykhaylo Pronchenko, Eugene Fomin and others).

2. DEPORTED TO DEATH CAMPS IN THE NORTH: Mykola Zerov, Pavlo Fylypovych, Eugene Pluzhnyk (died in 1936 on the Solovetsky Islands), Mykhaylo Dray-Khmara, Borys Teneta, Yuriy Vukhnal, Les Kurbas, Mykola Kulish, Oleksa Slisarenko, Klym Polischuk, Valerian Polischuk, Geo Shkurupiy, Joseph Hermaize, Mykola Vorony, Marko Vorony (son), M. Yavorsky, Volodymyr Yaroshenko, Hryhory Epik, Myroslav Irchan, Antin Krushelnytsky, Vasyl Mysyk, Vasyl Bobynsky, Hryhory Kolada, Vasyl Vrazhlyvy, Mykola Filansky, Yakiv Savchenko, Valerian Pidmohylny, Mykhaylo Semenko, Dmytro Zahul, Mykhaylo Yohannsen, Mykhaylo Ivchenko, Oles Dosvitny, A. Paniv, Ivan Kalanyk, Volodymyr Gzytsky, A. Antonenko-Davydovych, Hnat Khotkevych, Serhey Yefremov, Mykhaylo Novytsky, Hryhory Kosyachenko, Ivan Mykytenko, Ivan Kyrylenko, Hordiy Kotsiuba, Zinaida Tulub, Vitaliy Chyhyryn, A. Nikovsky, O. Synyavsky, Mykola Lubchenko (K. Kotko), Sava Bozhko, Samiylo Shechupak, Vasyl Chechviansky, Antin Dyky, Pylip Kapelhorodsky, Yukhym Gedz, S. Pylpenko and others.

One can only imagine how much they all suffered hewing timber under the supervision of militiamen, former recidivists and thieves. Ill-clad, exhausted and starved, all certainly have died by now in the Siberian and Solovetsky Islands' winters.

Poet Mychaylo Dray-Khmara, deported by the Soviets to the Far East, described his life in a Soviet concentration camp in letters to his wife, as follows:

"I live with forty men in a shanty with walls of boards." (June 2, 1936).

"The temperature has dropped to 50 degrees below zero." (According to our thermometer, the reading would be three times lower.—Y. S.)

"I have become extremely thin. All the flesh on my stomach and chest has vanished. My chest is but skin and bones, all my ribs protrude. The veins on my hands and feet are taut, as in old people. . . . My hands hurt me most, since we have to work with them, and you know my hands are as weak as a child's." (April 16, 1938).

"I cannot write to you about everything. . . . If I do not rest, I fall at my work, and then they suspend me. . . . My feet are wholly swollen." (Aug. 20, 1938).

After this opulent development of Ukrainian culture in the twenties, the thirties became a black mark on Ukrainian history. It was only in the late forties that Ukrainian culture saw a renewal, but only among its emigration abroad. But let us proceed with a short review of its schools and trends.

THE SYMBOLISTS

Chronologically speaking the first to appear were the Ukrainian symbolists, the most outstanding of whom is PAVLO TYCHYNA (born in 1891), an unusually gifted and extremely intellectual poet. The nature of Ukraine motivates his creative work. With novel coloring and with fresh sounds, he depicted the awakening of the Ukrainian people to their statehood, which he called the "golden sound." This "two-hundred-times crucified" poet beautifully sang the praises of "one-hundred-times-ruined" Kiev, capital of long-suffering Ukraine, and in his "*Duma on Three Winds*" he vividly depicted the tragedy of the Ukrainians.

In another of his poems, called "*The Suffering Mother*," Pavlo Tychyna, writing on a Biblical theme, so developed the subject, "truly beautiful and masterfully simple" (in the words of Serhey Yefremov), that the work has gained immortal glory as the personification of our country.

Pavlo Tychyna deliberately employed few traditional motifs, preferring instead to create his inimitable own.

When the Soviets conquered Ukraine in 1921, they compelled the poet to collaborate with them. Once a great poet, Tychyna today writes *agit-propaganda* upon orders of the Communists, thereby escaping incarceration in a concentration camp.

The most outstanding work of Pavlo Tychyna is his anthology, entitled, "*The Sunny Clarinets*" (1918).

Other symbolists were: DMYTRO ZAHUL (1890—?), YAKIV SAVCHENKO (1890—?) and OLEKSA SLISARENKO (1891—?). Each in his own fashion sought to achieve happiness "in the land of dreams," which they could not find in life under the Soviets. Because they refused to submit, the Communists deported all three poets to the northern slave labor camps. It is not known whether they still are alive.

VOLODYMYR SVIDZINSKY (1885—1941), a talented poet and master of symbolist miniatures with a strong strain of impressionism. He was also a highly qualified translator of the classical Greek into Ukrainian, and a poet of genuine talent. He was burned to death by the Soviets in Kharkiv, together with others who refused to retreat with the Soviets.

Ukrainian symbolism, which thirty years ago was popular and fashionable, now does not evoke much support.

THE CLASSICISTS

The neo-classicists or classicists of Kiev were the first masters of true poetical art. No other school of poetry, whether that of the neo-romanticists, expressionists, or impressionists (and these schools had their own outstanding poets), could attain such achievements as those of the Ukrainian neo-classicists. During the entire existence of the Ukrainian nation, Ukrainian poetry for the first time—this in the twenties of this century—was elevated to the European level, having burst outside its ethnographical-regional boundaries. These accomplishments were made possible primarily because of the neo-classicists, whose literary activity was the most prolific and chronologically the earliest. The neo-classicists as a group comprised but five poets: MYKOLA ZEROV, PAVLO FYLYPOVYCH, MAXIM RYLSKY, MYKHAYLO DRAY-KHMARA and YURIY KLEN. One of these poets, namely M. Dray-Khmara, in his sonnet, "*The Swans*," so sang of the five:

*"Of fivefold cluster of true bards, unyielding strong,
Through storm and snow rings out your ever echoing song
Which crashes through the ice of doubt and of despair,
Press on your way, O swans, from serfdom, from the grave
The shining stars of Lyre will lead you onward there,
Where surging life ever stirs like doubt and like despair."*

The chief figure of the neo-classicists is MAXIM RYLSKY (born in 1895 in Kiev), the "Ukrainian Schiller" according to the Ukrainian critic, V. Derzhavyn. He is a great talent and first-rate master poet. In his early poetry he was inclined to symbolism, but with the appearance of his "*Blue Distance*" in 1922, he established himself definitely as a classicist.

M. Rylsky is a creator "of the hard and sharp word, without lyrical overtones and clearly defined." He innovated the Ukrainian "classical style, with its balance and clarity, colorful epithets, strong logical construction and a rigid sequence of thought. In some places he reaches the heights of Leconte de Lisle, sometimes he reconciles the directness of Homer with the exquisite strokes of Heredia; sometimes he pours himself out into a capricious flow in the manner of

the conversational syntax of Mickiewicz, or will borrow a motif from Franko and will refurbish it unrecognizably—the severe architectonics of his monumental masses.” (M. Zerov).

M. Rylsky has expressed himself in every wise. In addition to beautiful lyrics, for whose acquisition the world lives, he wrote several epic poems based on Ukrainian life (“*Maryna*,” and others), created several beautiful lyric-epic etudes, and translated works from the French, Polish, German, Russian and other languages.

One of few, M. Rylsky is generally recognized as a standardizer of the Ukrainian literary language.

Of all the writers, he kept himself inviolate longest of all. Only at the beginning of the thirties, paralyzed by the NKVD during several arrests, did he capitulate and submit to forcible collaboration with the much-hated enemy, the Russian Bolsheviks. The latter never did trust him. During the periodic onslaught on Ukrainian thought in 1948, Rylsky was officially labelled a “Ukrainian nationalist” and “enemy of the people.”

M. Rylsky is the author of some twenty volumes of poetry of high literary merit.

MYKOLA ZEROV (1890—?) is another outstanding poet, a masterful translator and an acknowledged authority on literature. His “*Anthology of Roman Poetry*” was the first work in the history of Ukrainian literature by which a Ukrainian reader could acquaint himself thoroughly with the literary labors of Virgil, Horace, Ovid and other Roman poets. The Ukrainian translations of M. Zerov were and will remain unique and wholly exemplary, not to be matched in any Slavonic literature.

In his original works M. Zerov is known for his highly masterful sonnets and his Alexandrines. “*Sonnetarium*” is an irreplaceable work in Ukrainian literature.

“Beautiful plasticity and sharp contour and selective style—” these are the poetical characteristics of M. Zerov. The motifs of “*The Odyssey*,” separate instances from the history of Rome and of the Near East, the Kievan-Rus period of Ukrainian history, the cultural mission of the Ukrainian *barocco* in Eastern Europe with Kiev as its seat—all this was *ad fontes!* (to the sources), which stirred the soul of the poet most.

V. Derzhavyn, outstanding theoretician and apologist of Ukrainian classicism, called M. Zerov “the Ukrainian Goethe”. As in German classical poetry Goethe was the indisputable master, so Mykola Zerov was *maitre* of Ukrainian poetry in the years of the Renaissance and will remain such in the future. Even the greatest foes called him an “academical authority” who “conducts a planned war against Marxism” (F. Yakubovsky, a communist critic).

As a sample of M. Zerov’s poetry here is one of his Alexandrines:

IN THE STEPPE

*The wide and level steppe, a row of grave mounds green,
And dreamy space beyond, that with blue wings of mist
Allures and calls me on, to old Hellenic towns.
Dark silhouettes of horses on the far horizon,
Of wagons and of tents and Scythian strong ploughmen.
From bound from out the south, the herons wing their way,
A hot impatient wind blows landward from the seas.
But of what use to me the raging gusts of wind,*

*The singing of the lark, the growing of the grass?
With what great happiness I would all this exchange
For a port's tumult and the turquoise of the bays
And for the stone-paved streets of ancient Kherones.*

(Translated by MIRA HORDYNSKY)

In 1935 Mykola Zerov was sent into exile; no one knows whether he is still alive.

PAVLO FYLYPOVYCH (1891—?) is an outstanding poet and acknowledged literary authority. At the beginning of his work he stayed close to symbolism. As all the neo-classicists, he was a master of verse who in his own fashion perpetuated the beautiful traditions of classical poetry. Accepting life as it is, he endeavors philosophically to lend it meaning. To him "man stands on the black earth, proud as the heavens and strong as the earth itself."

A temporal philosopher, he valued above all the human being, this unique ruler of space, earth and wind (his books: "*Earth and Wind*"—1922; "*Space*"—1925).

Together with other poets, P. Fylypovych was exiled to the Solovetsky Islands. It is not known if he is still living.

MYKHAYLO DRAY-KHMARA (1889—?) a poet and literary authority whose early work was influenced by symbolism. His style is colorful and abounds in figures of speech. "My sorrow is like a ruby set in a ring." The poet admits that he likes "the flower and the line," "the full-ringing words." Deported by the Bolsheviks to the Far East, the poet undoubtedly died from hunger, which can be inferred from his letters to his wife (see the quotations from his letters at the beginning of this pamphlet).

YURIY KLEN—Oswald Burkhardt (1891—1947), an outstanding poet, translator and scientist. He is noted for his many translations from the German, French and English into Ukrainian. His debut as a neo-classicist came last, inasmuch as he did not begin his own work until he was forty. He manifested himself as a well-developed master poet, with his own outlook. The outlook of Yuriy Klen was basically idealistic.

The poet Mykhaylo Orest thus characterized the poetical features of Klen:

"The primate of absolute good and absolute truth delivers of itself the complex of St. George, an illustrious warrior who wishes to overcome and will overcome the dragon. The Knights of the Holy Grail, 'God's Warriors,' left the castle of joyful contemplation on the hill, a castle of spiritual enlightenments and ecstasies, to go into the valley of the mortals in order to defend downtrodden truth and defiled virtue."

Yuriy Klen died a refugee in 1947 in Western Europe. He left a volume of poetry called "*Karavely*" (1943), an unfinished epopoeia entitled, "*The Ashes of Empires*," and beautiful memoirs, entitled "*Memories of Neo-classicists*" (1947).

THE IMPRESSIONISTS AND THE EXPRESSIONISTS

Both the impressionist and expressionist trends in Ukrainian poetry were far weaker than the classicist, the reason being that chronologically they appeared much later and would not develop fully before the final onslaughts of Bolshevism against Ukrainian culture.

EUGENE PLUZHNYK (1898—1936) was the first outstanding poet whose work was marked by true impressionism, that level attained by M. Kotsiubynsky in his prose.

The philosophy of human life, its unknown paths and forces, always moved him. But in the poetry of E. Pluzhnyk there was something essentially Ukrainian, tragic and atavistic.

One of his poems tells about the peasant who, mowing a field of wheat, struck a yellow skull with his scythe at the edge of the wood. Who, and for what, was killed here? Who and for whom was this life sacrificed? To such was the peasant indifferent. Here on the field of battle the wheat grew luxuriantly. That someone gave himself as fertilizer was a trifle. . . . The mower bent over the precious thing and, leaning on the golden scythe with which he struck the skull, prodded it with his foot and said, "You have been scattered everywhere."

The life of the poet was an unhappy one and entirely uncondusive to his poetical work. Having inherited tuberculosis, the poet spent most of his life in bed. In addition, he was arrested by the Bolsheviks and deported to the Solovetsky Islands, where he died prematurely. The works of E. Pluzhnyk are "*The Days*" (1926), "*Early Autumn*" (1927) and "*Balance*" (1948).

TODOS OSMACHKA (born in 1895) is a typical expressionist in Ukrainian poetry and an unusually gifted one.

He began his literary efforts with titanic imagery, giving strong promise of becoming a poet avenger of the misfortune which befell the Ukrainian people.

Although born and reared on the fertile Ukrainian black soil, Todos Osmachka has not in his poetry given evidences of provincialism. On the contrary, he is a poet of Western European level, an intrepid seeker after truth in this insincere world of ours, an accuser of the bitter lot of the Ukrainian people.

The last work of Osmachka, "*The Poet*," comprising thirty-two songs, is his largest and possibly most representative achievement in poetry in the last ten years. Svyryd Chychka, the hero of his poem, is a typical example of the travail of the Ukrainians under Russian Bolshevik domination. Osmachka's expressionism herein tends towards classicism, and the poem itself in some places is comparable to the work of Dante.

Todos Osmachka is one of the few poets who went through terrific ordeals and yet survived, and who succeeded in bringing out of Ukraine the purity of the Ukrainian spirit. He had several narrow escapes from death throughout his life. Tortured by the NKVD in many prisons, the poet had to resort to simulation of insanity in order not to submit to his most-hated enemy, Russian Bolshevism. Recently he arrived in the United States as a displaced person.

His most outstanding works are: "*To My Contemporaries*" (1943) and "*The Poet*" (1947).

THE NEO-ROMANTICISTS

While the Ukrainian romanticism of the first half of the nineteenth century was popular in content, the new romanticism of the twentieth century expressed itself in the modern mode.

But unlike the other trends of Ukrainian poetry, neo-romanticism manifested itself very weakly. We have but a few poets who could be definitely classified as neo-romanticists.

Foremost of these is MYKOLA BAZHAN (born in 1904), an outstanding poet, philologist-Orientalist. Also not unknown to his writings were the expressionistic and futuristic influence.

"A great architect of the word" (E. Y. Pelensky), a poet of the stature of Emil Verhaeren, M. Bazhan essayed above all to renew Ukrainian poetry in the stylistic form. In this he certainly achieved incontestable results.

In his verses, such as "*The Song of a Campaign*", "*The Blood of Captive Women*" and others, M. Bazhan expressed his deep belief in the deathlessness of the Ukrainian nation. Author of philosophical poems, such as "*Structures*" and "*The Night of Hoffman*," and others, M. Bazhan raised modern Ukrainian poetry to a high level by virtue of his profound intellect and as a constant innovator.

So much for the good to be said of him. Of weak character as that of P. Tychyna, M. Bazhan would not resist the pressure exerted upon him; after his first arrest by the NKVD he went over openly into the service of the Russian Bolsheviks. At present he composes panegyrics and paeans in honor of Stalin and his praetorians, all of which having little in common with poetry.

The most noteworthy of his last labors is his translation of "*The Warrior in Tiger Skin*" by the XIIth century Georgian poet, Shota Rustaveli.

Among the best works of Bazhan are "*The Sculptured Shadow*" (1927) and "*The Structures*" (1929).

OLEKSA VLYSKO (born in 1908, shot in 1934) was an exceedingly talented poet, a romanticist of the sea. His poetry lies close to the classical. Above all he is known for his youthful courage and enthusiasm for superhuman love.

"Having purified his heart by fire," the poet longed for "the great unknown and unnameable."

Together with Yuriy Yanovsky and Geo Shkurupiy, Oleksa Vlysko enriched Ukrainian poetry with his themes of the sea.

But being a great talent, Oleksa Vlysko could not develop freely under the Soviets. In December of 1934 he was executed together with Hryhory Kosynka, Dmytro Falkivsky, Kost Burevii and other writers and poets.

Other romanticists—Mykola Khvylovy, V. Ellan-Blakytyn, Ivan Dnieprovsky and others—were thoroughly imbued with communism. From the artistic viewpoint these poets were not of high calibre; hence we shall not dwell upon them. Mykola Khvylovy committed suicide in protest of the persecution of Ukraine by the Soviets.

THE FUTURISTS

The most outstanding Ukrainian futurists are MYKHAYLO SEMENKO (1892—?) and GEO SHKURUPIY (1903—?). Both contributed considerably to the renewal of Ukrainian poetry with respect to style and vocabulary. Although futurism has been expanding on Ukrainian soil, it has not left many notable exponents.

Both the coryphaei of Ukrainian futurism were deported by the Soviets to the Solovetsky Islands; it is not known whether they are still among the living.

WESTERN UKRAINIAN POETS

The western part of the Ukrainian ethnographic territory—Galicia and Volhynia—was under Polish domination between the First and Second World Wars.

BOHDAN IHOR ANTONYCH (1909—1937) developed his unusual poetical talent to such a degree that he ranks among the foremost Ukrainian masters of poetry.

Imagery, a belated trend in Ukrainian poetry, has found in the person of B. I. Antonych a gifted exponent. Antonych was not so much intellectual as spontaneous and drawing on the subconscious. Only to a degree did his intellect act upon its power, giving some direction to the untamed force of imagination bursting from within as water from an artesian well.

The imagery of B. I. Antonych is strikingly original. In a girl he sees "the palms as gracious hops", a man "a choke-cherry flaming like a candle," "a willow delivering a sermon to perches" "the nightingales register the beginning

of the day in the books of the birds," "the red stars have retired, as coins, into the purse of the night."

Beautiful, radiant and joyful, Antonych will always remain in Ukrainian poetry an inspiring nature-worshipper. Of his work two volumes are best: "*Three Rings*" (1934) and "*The Book of Lev*" (1936).

SVIATOSLAV HORDYNSKY (1906) is a highly developed poet, translator of German, French and English, and an accomplished painter. In search of his own style he experimented a great deal, changing from one trend to another until he found his most natural expression in classicism. Possessed of a most idealistic system of thought, Hordynsky has over ten major collections of poems, and now living in the United States he is laboring on a new epic poem, "*Oksana*."

BOHDAN KRAVTSIV (1904) is a noted poet who, working with great zeal on sonnets and Alexandrines, is perpetuating and broadening Ukrainian classicism. His work, "*The Ships*" (1948), incorporates the twenty-five years of his poetical creativity. The poet recently arrived in the United States as a displaced person.

THE PRAGUE LITERARY SCHOOL

Poets of First Emigration

After the defeat of the aspiration for an independent Ukrainian state in the years 1917—1922, a great number of Ukrainian political and cultural leaders found asylum in Czechoslovakia, especially in its capital, Prague. The names of such poets as Eugene Malaniuk, Yuriy Lypa, O. Olzhych, Olena Teliha, Yuriy Darahan, Oksana Laturynska, Oleksa Stefanovych, Leonid Mosendz, Natalya Livytska-Kholodna, Mykola Chyrsky—all are closely connected with this period of highly artistic literature outside the borders of Ukraine. There is much support to call this group of poets the Prague literary school in Ukrainian poetry.

The greatest merit of this school was its validation in modern Ukrainian literature of the Kiev-Rus period of Ukrainian history, having thrown light on it not from the ethnographical viewpoint, as formerly, but from the viewpoint of Ukrainian statehood. Yuriy Darahan was the first to try to see the Kiev-Rus period through the eyes of Ukrainian statesmen, while Eugene Malaniuk and O. Olzhych endeavored to give it a philosophical, or rather a historiosophical foundation.

EUGENE MALANIUK (1897) is a prominent Ukrainian poet and historiosopher, who presented a vivid picture of the future Ukraine. "The steel of the Varangians and the Byzantine copper" should, according to his outlook, become the cornerstones of the future Ukrainian power.

E. Malaniuk began his literary career as a romanticist and innovator. His basic aim was to change the long-established and stagnant rules of the composition of poetry. Here was "not the poet who solely and constantly gibbered about good and evil." "The poet is an engine! The poet is a turbine!"—he proclaimed in the time of the Renaissance of Ukrainian literature, and in his poetical work he produced a highly powerful and voluntaristic poetry. He was called "an emperor of iron strophes."

The poetry of E. Malaniuk abounds in love for Ukraine—mere mention of Moscow, his number-one foe, causes him to erupt into fury.

Recently he arrived in the United States. He has completed a manuscript of classical poetry, as yet unpublished.

The works which brought the poet well-earned glory are "*Earth and Iron*" (1930) and "*The Ring of Polikarp*" (1939).

YURIY LYPA (1901—1944) was a fiery poet, journalist and a soldier in the Ukrainian Insurgent Army, which even now fights for a free and independent democratic Ukraine. He died in the ranks of the Ukrainian Insurgents on the field of battle against the Soviets.

O. OLZHYCH—Oleh Kandyba (1908—1944) was the greatest Ukrainian poet and philosopher of our time, a supreme master of the word who deepened the classicist trend in Ukrainian poetry. Being an archeologist by profession, Olzhych based his spirit on the strong foundation of the primitive elements of pre-Christian times and antiquity. He was a great poet and idealist who proudly raised "the citadel of spirit" to struggle for the establishment of a free and united Ukrainian independent state. By his artistic word and his sacrificial deed he served the cause of Ukrainian liberation and died for that ideal. Captured by the German Gestapo he was tortured to death in the Sachsenhausen concentration camp in 1944.

The poetry of Olzhych is "simple and severe," balanced and beaten smooth like gravel, which, "once one's eyelids close, evokes the rush of swift waters and the high sound of the wind above." The imagery of the poet is highly original.

Years may pass but the literary bequest of O. Olzhych is deathless; it is the creation of a spirit of the first order. The future fighters for Ukraine will ever come to it as to a wound-healing source, in order therefrom to draw ability, strength, assurance and wisdom.

The works of Olzhych are "*Gravel*" (1935), "*The Towers*" (1940) and "*Below the Castle*" (1946).

OLENA TELIHA—O. Shovheniv (1907—1942) was an outstanding Ukrainian poetess, "Ukrainian Joan of Arc" (V. Derzhavyn).

An expansive voluntarist by nature, she composed beautiful poetry and placed herself in the ranks of Ukrainian classicists. The themes of her poetry were related to the duties of womanhood: to create in her "tenderness and domesticity," but in time of need to teach her to take up arms and replace her fallen husband in the field of battle.

Arrested in Kiev at the beginning of 1942 by the Nazis, O. Teliha died the death of the brave, faithful to her ideal of a free and independent Ukrainian state.

Her posthumous works are "*The Soul on Guard*" (1946) and "*The Banners of the Spirit*" (1947).

OKSANA LATURYNSKA (born 1902 in Volhynia) is a well-known Ukrainian poet, sculptor, and painter. Ukrainian pre-Christian mythology as well as the heroic deeds of Ukrainian princes and warriors are plastically revealed in her masterfully written poetical miniatures. In her writings O. Laturynska extensively makes use of the themes of "*The Song of Thor*," ancient chronicles, *dumy*, and folk-songs. Her poetry is distinguished by incisiveness and the full weight of the word. Among her works are "*Mouth-Organ*" (1938) and "*Princely Glaze*" (1941).

Other poets of this period worthy of mention are LEONID MOSENDZ (1897—1948), known as the aristocrat of the spirit, and OLEKSA STEFANOVYCH (1900); the latter one is known for his depiction of our contemporary period as an apocalyptic epoch.

POETS OF SECOND EMIGRATION

World War II has been responsible for the heavy losses suffered by Ukrainian culture. Hence the revival of the Ukrainian literary movement, 1945—1950, among the emigration was a real Renaissance in miniature.

The society of writers, the MUR (Ukrainian Artistic Movement), which was founded in December of 1945 and survived over three years, successfully assembled all the writers and made for their crystallization into the various literary trends.

Although this literary process took place in the camps of Ukrainian displaced persons under not the most favorable conditions; and although the publication of their works could not be affected as otherwise—nevertheless, this spirit of Ukrainian literature, especially marked in poetry, put an end to the black spot on the Ukrainian literature of the thirties, the time when the Soviets either executed or deported 114 Ukrainian poets, writers, scientists and artists.

A new dawn came upon Ukrainian literature; the gap between the twenties of the Renaissance of Ukrainian culture and the present was bridged. Thanks to that development, we can congratulate ourselves upon the creation of unusual works. Among these are: "*Sonnetarium*" of M. Zerov; "*Balance*" of Eugene Pluzhnyk; "*The Soul and Destiny*" of Mykhaylo Orest; and "*The Poet*" of Todos Osmachka. These are works of incontestable literary value. In addition, a series of new poets and authors have appeared who are richly contributing to this literary process.

MYKHAYLO OREST (1901) is an outstanding poet, an exquisite master, who raised Ukrainian classicism to unprecedented levels.

The poetry of M. Orest is "the poetry of ecstatic vision, of intellectual Mon-salvat." "As the summer sun penetrates the windows of churches, so the meta-physical idea of the Holy Grail penetrates the themes of Orest—the idea of selectivity and hallowed light."

The highly artistic and elegant poetry of M. Orest could serve as a model illustration of Ukrainian modern poetry, which bears comparison with that of other nations.

As Rilke and George have elevated German poetry to the greatest possible heights of achievement, so does M. Orest elevate the Ukrainian poetical art.

Mykhaylo Orest has also been very active in the field of artistic translations. His great anthology of German poetry, translated into Ukrainian (awaiting publication), is one of our great achievements. He also translates from the French and the English.

Among his best-known works are: "*Echo of the Years*" (1943) and "*Soul and Destiny*" (1946).

Symbolist VASYL BARKA ("*The White World*," 1947) and neo-romanticist IVAN BAHRIANNY ("*The Golden Boomerang*," 1946) in great measure are contributing to the development of Ukrainian letters, which is free to develop outside Ukraine only. In Ukraine itself, where there is no freedom of any kind, any normal development of Ukrainian literature is precluded.

In addition to these poets there are about ten active lesser Ukrainian poets (among them the author of this review) who assure the continuing development of Ukrainian culture.

CONCLUSION

At the end of the nineteenth and beginning of the twentieth century Ukrainian poetry was provincial in character. During the twenties of this century it rose to the level of Western European poetry. The thirties and forties, despite the barbaric destruction of Ukrainian culture by the Soviets, saw not only a maintaining of the level of Ukrainian culture, but a marked elevation as well.

Today Ukrainian poetry constitutes not only a great contribution to European culture, but also in great measure to that of the entire world.